

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1936.

Första kammaren.

Nr 18.

Onsdagen den 18 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Upplästes följande inkomna läkarintyg:

Ledamoten av första kammaren, häradshövding *Karl Mellén*, är tills vidare på grund av hjärt- och kärlsjukdom oförmögen att deltaga i riksdagsarbetet; vilket jag härmed intygar.

Stockholm den 17 mars 1936.

Karl Otto Larsson,
överläkare.

Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet **Schlyter**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Westmans interpellation angående lagberedningens förslag till ny jordabalk, erhöll ordet och anförde: Herr talman! Med första kammarens tillstånd har herr Westman till mig riktat vissa frågor rörande den planlagda revisionen av jordabalken.

*Svar å
interpellation.*

Med anledning av dessa frågor vill jag först lämna följande redogörelse.

Enligt de riktlinjer för lagberedningens arbete, vilka av mig angivits i ett anförande till statsrådsprotokollet den 1 februari 1935, har lagberedningen i första hand att slutföra den tidigare av en särskild kommitté omhändertagda utredningen av frågan om en revision av aktiebolagslagstiftningen. Härefter skall lagberedningen övergå till behandling av frågan om en reform av jordabalken. I nyssnämnda anförande har jag härom uttalat, att under den tid av tjugufem år, som förflutit sedan lagberedningen förra gången avgav förslag till ny jordabalk, behovet av lagrevision på detta område blivit allt mera kännbart, ett förhållande som även vid skilda tillfällen framhållits av lagrådet. Då de vidlyftiga förberedelserna för inrättande av nya fastighetsböcker numera blivit slutförda och själva uppläggandet av dessa böcker kommit i full gång, syntes tidpunkten vara inne, att lagberedningen skrede till erforderlig överarbetning av nyssnämnda jordabalksförslag.

Direktiven innehålla nu den föreskriften, att en eller eventuellt två av beredningens ledamöter skulle, så snart omständigheterna det medgäve, ha att under ordförandens ledning utföra erforderliga förberedande arbeten för revision av jordabalken. Det har nämligen förutsatts, att ifrågavarande jordrättslagstiftning icke enbart finge karaktären av en kodifikation av gällande rätt på vissa områden i förening med en i huvudsak formell överarbetning av det av lagberedningen under år 1909 avlämnade jordabalksförslaget. I betraktande härav har det kunnat antagas, att särskilda undersökningar angående vissa speciella frågor skulle visa sig påkallade och att såväl dylika undersökningar som en del förberedande studier av mera allmän karaktär lämpligen skulle kunna verkställas, innan lagberedningen i dess helhet skrede till den slutliga utformningen av lagtext och motiv.

Första kammarens protokoll 1936. Nr 18.

Svar å interpellation. (Forts.)

I överensstämmelse med dessa direktiv handhaves det förberedande jordabalksarbetet av en utav lagberedningens ledamöter. Då denne först haft att fullfölja vissa tidigare påbörjade lagstiftningsuppdrag inom justitiedepartementet och på grund av skilda omständigheter jämväl funnits böra tagas i anspråk för visst, med jordrättslagstiftningen i viss mån sammanhängande kommittéuppdrag, hava förarbetena till jordabalksrevisionen ännu icke kunnat fortskrida synnerligen långt. Frågan när förslag till ny jordabalk kan förväntas är, såsom framgår av det redan sagda, först beroende av den tid, som ännu kan erfordras för aktiebolagslagstiftningens slutförande. Arbetet på en revision av aktiebolagslagstiftningen är omfattande och drives under överläggningar med delegerade för Danmark, Norge och Finland. Enligt vad jag inhämtat torde därför betänkande med förslag till ny aktiebolagslag kunna emotses tidigast under loppet av år 1937.

Att verkställa en revision av hela den lagstiftning, som traditionellt plägar räknas till jordabalkens område, är uppenbarligen en mycket omfattande uppgift. Det har därför — även om föreskrift härutinnan ej lämnats — städs varit förutsatt, att ifrågavarande lagarbete skulle utföras i skilda etapper. Meningen är att först utarbета och framlägga förslag i de delar av ämnet som angå köp, byte och gåva samt inskrivning av rätt till fast egendom. Till denna avdelning hör ju framför allt lagfarts- och inteckningslagstiftningen, ett område där en formell bearbetning till vinnande av större överskådlighet och reda torde vara synnerligen önskvärd. Först i en andra eller eventuellt tredje avdelning skulle lagberedningen komma att syssla med arrende och hyra. Jag vill här erinra om att den nuvarande arrende- och hyreslagstiftningen framgått såsom resultat av lagberedningens i början av detta århundrade bedrivna arbete med jordabalksrevisionen. Nämda lagstiftning har sålunda på sin tid varit avsedd att inflyta i en blivande ny jordabalk. Den senare tidens utveckling torde emellertid ha medfört, att arrende- och hyreslagstiftningen numera i vissa hänseenden redan måste anses vara i behov av revision.

Under hänvisning till vad jag nu anfört får jag härefter i tur och ordning besvara interpellantens särskilda frågor.

Första frågan löd: »I vad mån bör man vid behandlingen inom riksdagen av motioner i vilka påyrkas ändringar i jordabalken, enligt justitieministerns mening taga hänsyn till det lagstiftningsarbete, som enligt Kungl. Maj:ts uppdrag den 1 febr. 1935 skall företagas inom lagberedningen för att åstadkomma förslag till nya jordabalk?»

Mitt svar blir: Partiella reformer av de civilrättsliga reglerna om köp, byte eller gåva av fast egendom samt om lagfart eller inteckning av sådan egendom synas principiellt böra anstå i avbidan på jordabalksrevisionen. Beträffande övriga partier av den allmänna jordrätten — och detta gäller särskilt instituten arrende och hyra — torde nämnda lagrevision ännu vara alltför avlägsen för att kunna åberopas såsom avgörande skäl mot reformkrav vilka i och för sig äro befogade.

Andra frågan löd: »När kan lagberedningens arbete med en reform av jordabalken väntas hava fortskridit så långt, att därpå byggt förslag till ny jordbalk, om denna erhåller hittills avsedd omfattning, kan beräknas bliva färdigt att föreläggas riksdagen?»

Jag svarar: Det är för närvarande knappast möjligt att beräkna när jordabalken i sin helhet kan bliva färdig. Förslag innefattande en första avdelning av jordbalken torde kunna emotses tidigast vid 1939 års riksdag.

Tredje frågan löd: »Anser justitieministern, att fördelar skulle vinnas genom att uppdelas den jordabalk, som hittills planlagts, i två eller flera balkar?»

Svar: Att jordabalksförslaget kommer att framläggas i skilda avdelningar

Svar å interpellation. (Forts.)

och vid olika tidpunkter har jag förut berört. Huruvida dessa olika avdelningar sedermera böra sammansättas till en jordabalk av den omfattning som tidigare varit avsedd, eller om möjligen någon annan indelning kan finnas mera passande, synes mig vara en fråga av väsentligen formell eller teoretisk-systematisk natur. Jag anser mig icke på sakens nuvarande stadium böra fälla något omdöme därom. Emellertid räknar jag med möjligheten att det, efter genomförandet av reformer av mera social betoning på arrende- och hyresrättens områden, kan visa sig ändamålsenligt att sammanföra alla lagbestämmelser rörande nyttjanderätt till fast egendom i en eller flera från jordabalken fristående lagar eller balkar.

Fjärde frågan löd: »Om justitieministern ej har en sådan åsikt» — d. v. s. inte anser att fördelar skulle vinnas genom en uppdelning av jordabalken i flera balkar — »vilka åtgärder anser justitieministern böra tillgripas för att undvika att kodifikationsarbetet blir en alltför tungrodd form, som hindrar rättsutvecklingens jämna framsteg?»

Härpå svaras slutligen: Med hänsyn till vad jag yttrat som svar på första och tredje frågorna torde den åt lagberedningen uppdragna revisionen av jordabalken icke böra utgöra något hinder för önskvärda partiella reformer. Jag vill här understryka att jag skulle anse önskvärdt att sådana frågor som exempelvis arrende- och hyreslagstiftning samt lagstiftning angående vatten- och luftförorening snarast kunde företagas till särskild behandling. Återhållsamheten från min sida i fråga om särskilda utredningsinitiativ rörande dessa spörsmål är väsentligen att tillskriva den omständigheten, att jag nödgats räkna med att kostnaderna för större utredningar på jordabalkens område skulle täckas av anslagen till lagberedningen; de för nu löpande och nästkommande budgetår begärda kommittéanslagen äro icke beräknade härför.

Herr Westman: Herr talman! Jag ber att få till herr statsrådet framföra mitt tack för det ingående svar, som han har varit nog vänlig att lämna på min interpellation. Till detta svar ber jag att få anknyta några betraktelser.

Det arbete, som pågår med jordbalkens omarbetning, är tydligen mycket tidskrävande. Det är nu 26 år sedan lagberedningen framlade sitt förslag till jordabalk, ett förslag som delvis har blivit förvandlat till lag och delvis icke. Under tiden har utvecklingen gått vidare, och det visar sig, att när man har kommit fram till andra ändan av arbetet, så är den första ändan redan föråldrad, och man får börja om på nytt. Det är tydligt, att om man fortsätter på detta vis, kan man räkna med att arbetet för att åstadkomma en jordabalk kommer att röra sig framåt ungefär i samma takt som det stora lagstiftningsarbete, som gick ut på att åstadkomma 1734 års lagbok. Man ryggar tillbaka vid tanken på den väldiga tidsutdräkt, som man har att räkna med, innan man kan få se planen förverkligas att ersätta 1734 års lag med en ny lagkodifikation. Det rör sig tydligen här om ett sekulärt företag.

Om man vill försöka något så när snart inom denna blivande lagbok åstadkomma en färdig behandling av fastighetsrätten, finns väl ingen annan utväg än att man i flera mindre balkar delar upp det område, som innefattas i den gamla jordabalken. Herr statsrådet yttrade, att statsrådet inte ville uttala något omdöme om huruvida en sådan uppdelning av jordabalken är ägnat att fortare leda till målet, att få en ny balkindelad lagbok, men herr statsrådet gjorde i alla fall ett litet uttalande, som lydte så här: »Emellertid räknar jag med möjligheten att det, efter genomförandet av reformer av mera social betoning på arrende- och hyresrättens områden, kan visa sig ändamålsenligt att sammanföra alla lagbestämmelser rörande nyttjanderätt till fast egendom i en eller flera från jordabalken fristående lagar eller balkar.» Jag spårar i detta

Svar å interpellation. (Forts.)
statsrådets yttrande en teoretisk åskådning, mot vilken jag skulle vilja inlägga en vördsam gensaga. Det är den gamla åskådningen, att den sociala lagstiftningen är av en lägre klass, av en annan karaktär än den lagstiftning, som är så fin, att den skall få vara med i en kodifierad lagbok. Detta är en uppfattning som man känner igen från förarbetena till 1734 års lag, då man ansåg, att det som stod i lagboken skulle vara en i stort sett oföränderlig rätt, medan däremot den föränderliga rätten skulle få vara utanför lagboken. Och till den föränderliga rätten hör naturligtvis bland annat den som är av social karaktär. Emellertid är det ju i våra dagar omöjligt att göra en sådan rangskillnad emellan social lagstiftning och lagstiftning av annat innehåll. Den lagstiftning, som skall finnas i jordabalken, bör enligt min uppfattning vara av social karaktär. Jag tillåter mig att göra denna lilla gensaga, därför att jag vet, att denna ringaktning gent emot den sociala lagstiftningen dröjer kvar i våra dagar inom många juristkretsar. Herr statsrådet har visserligen inte uttryckligen bekänt sig till denna åsikt, men var och en hörde ju, att den — i ordet »lagar» — skyttade fram i statsrådets anförande.

Jag framförde min interpellation väsentligen ur det praktiska riksdagsarbetets synpunkt. Det var med hänsyn till arbetet i andra lagutskottet av betydelse att få kännedom därom, huruvida en del reformkrav, som motionsvis framförts inom riksdagen och som ligga under utskottets behandling, skulle skjutas undan under hänvisning till att man inte skulle störa arbetet med jordabalkens utformning. De reformkrav, som jag åsyftar, avse framför allt ändringar inom arrendelagstiftningens område. Nu ha vi ju fått höra av herr statsrådet, att den tid är så långt avlägsen, då man kan tänka sig, att lagberedningen skulle börja på att bearbeta arrendelagstiftningen, att man inte behöver taga hänsyn till lagberedningens arbete vid behandlingen av dessa frågor inom riksdagen.

Det är naturligtvis alltid en glädje att höra, att något hinder ur denna synpunkt inte föreligger, men i stället omnämner herr statsrådet ett annat hinder, som föreligger för lagstiftningsarbetets framåtförande på det område, varom jag nu talar. Herr statsrådet säger, att det finns inga medel tillgängliga för större utredningsarbeten. De belopp, som äro beräknade för detta och nästkommande budgetår till kommittéarbeten, äro inte beräknade för arbete inom arrendelagstiftningens område. Detta är verkligen beklagligt. I andra lagutskottet, som vunnit en samlad översikt över de motioner, som väckts i riksdagen, ha vi fått ett livligt intryck av att det råder ett mycket stort intresse för lagstiftning i fråga om arrendatorernas ställning. Det blir inte med glatt hjärta, som vi i utskottet antagligen inom kort komma att framlägga förslag till riksdagen om åtgärder i syfte att få till stånd lagstiftning på en hel del punkter inom detta område, när vi höra att herr statsrådet är i saknad av medel under tvenne år framåt i tiden för att upptaga dessa riksdagens utredningskrav till behandling. Här föreligger tydligen en beklaglig dissonans mellan riksdagen och departementet.

Man frågar sig för övrigt, när man som jag har att göra med dessa frågor här i riksdagen, hur statsrådet ställer sig till mindre utredningsarbeten. Av riksdagen har till statsrådet för en tid sedan skrivits i fråga om lagstiftning på ett par särskilda punkter inom jordabalkens område, närmare bestämt inom arrendelagstiftningen. I det ena fallet har riksdagen 1934 anhållit, att Kungl. Maj:t ville slutföra en utredning, som redan har verkställts, men varken härför eller på en annan skrivelse, som avgick samma år, om en ändring på en annan punkt i arrendelagstiftningen har riksdagen fått något svar ifrån Kungl. Maj:t. Jag vågar uttala den förhoppningen, att om herr statsrådet är hindrad att företaga större utredningar, herr statsrådet likväl skall visa, att herr statsrådet

Svar å interpellation. (Forts.)

delar det intresse, som riksdagen hyser, genom att herr statsrådet sätter i gång de små utredningar, varom jag nu sist talat, utredningar, vilka icke kunna vara vidare arbetskrävande och för vilka riksdagen uttalat sitt intresse.

Herr statsrådet Schlyter: Herr talman! Jag skall bara med ett par ord be att få på två punkter göra en erinran till herr Westmans anförande. Jag tror att herr Westman var överdrivet misstänksam, när han tolkade en punkt i mitt svar så, att jag skulle anse, såsom han uttryckte sig, att den sociala lagstiftningen var utav någon slags lägre klass än den allmänna lagstiftningen på arrende- och hyresrättens områden. Vad jag i den punkten yttrade var ju endast, att jag räknade med möjligheten att, efter genomförandet av reformer av mera social betoning på arrende- och hyresrättens områden, det kunde visa sig ändamålsenligt att sammanföra alla lagbestämmelser angående arrende eller hyra i särskilda lagar eller balkar. Härmed menade jag, att de sociala reformerna på detta område äro de som äro mest brådskande och viktiga. Man bör först gripa sig an med att rätta till hyres- och arrendelagarna i fråga om sådana bestämmelser, som äro av särskild social betydelse — därefter kan det vara tid att åvägbringa ett kodifikationsarbete, ett sammanförande av nu gällande allmänna bestämmelser, som icke behövt beröras av denna partiella lagstiftning, med de nya bestämmelserna av social natur. Detta sammanförande skulle då ske i en lag eller balk. Genom detta uttalande, som är baserat på tidigare konversationer mellan herr Westman och mig, har jag just avsett att tillmötesgå herr Westmans uppfattning på denna punkt, som är min egen.

Vidare beklagade herr Westman, att ekonomiska svårigheter skulle möta för att sätta i gång utredningar på dessa områden, och det förhåller sig verkligen så, som jag nämnde i mitt svar, att när man har beräknat kommittéanslagen för i år och för nästa år, så har man tänkt sig, att anslaget till lagberedningen skulle räcka för de större reformerna på arrende- och hyreslagstiftningens områden. Men det är ju alldeles klart, att om riksdagen skriver till Kungl. Maj:t och trycker på någon lagreform såsom särskilt angelägen, så kan detta åstadkomma förskjutningar i de beräkningar man själv gjort. Man får alltså taga det viktigaste först och det mindre viktiga sedan. Frågor, som man själv skulle önskat taga upp på ett tidigare stadium, kan man bli nödsakad att skjuta på, för den händelse riksdagen med styrka begär, att en viss fråga skall föras fram tidigare.

Men dessutom finns det en annan tröstgrund för herr Westman, och det är den, att min kollega jordbruksministern är den som enligt arbetsfördelningen inom regeringen brukar svara för utredningarna på arrendelagstiftningens område i de socialt betonade frågor, som under de sista åren varit aktuella. De betänkanterna, som äro framlagda på dessa områden, äro, om herr Westman erinrar sig, tryckta i grönt omslag, vilket utmärker att de äro komna från jordbruksdepartementet, och jag har den förhoppningen, att jordbruksministern kommer att taga hand om de skrivelser, som andra lagutskottet kommer att föreslå riksdagen att i denna fråga avlåta. Jag tror därför inte, att det finns någon risk för att vi av budgetära hänsyn icke skola kunna gå riksdagens önsknings till mötes.

Herr Tamm, Gustaf: Herr talman! Huvudintresset i herr statsrådets interpellationssvar knöt sig givetvis kring de meddelanden som lämnades angående de till jordabalken hörande frågor, som icke kunna väntas bliva upptagna inom det närmaste året. Herr statsrådet framhöll dock, att just speciellt hyres- och arrendelagarna kanske skulle kunna vara de, som närmast skulle vara i behov av en översyn; men även härvid framhöll herr statsrådet, att tiden innan detta

Svar å interpellation. (Forts.)

kan vara fullbordat, är så avlägsen, att från herr statsrådets sida icke någon anledning föreligger att motsätta sig en fortsatt och pågående inrangering i den nuvarande lagstiftningen på enstaka punkter av önskvärda omändringar och lagförslag.

Den sociala jordutredningen, som tillsattes i december månad 1930, upptog som sitt första ärende vissa frågor rörande såväl den allmänna arrendelagen som den sociala arrendelagstiftningen. Detta skedde på grund därav, att dessa frågor motionsvis hade framförts vid föregående riksdag. Motionen kom från socialdemokratiskt håll, och motionärerna ansågo då saken vara av mycket angelägen art. Den utredning, som verkställdes, var mycket grundlig. Den tog även form av resor, under vilka man blev i tillfälle att komma i kontakt med både arbetsgivare och arrendatorer, och utredningen resulterade i ett förslag, som framlades i december månad 1931. Man hade ju all anledning utgå ifrån att sociala jordutredningens förslag, under vilket återfinnes även den nuvarande jordbruksministerns namn, skulle komma att framläggas senast för 1933 års riksdag. Så skedde emellertid icke. År 1934 lämnades på förfrågan inom vederbörande departement det svaret, att sociala jordutredningens lagtext knappast skulle vara godtagbar i den form, den avlämnats, och att detta skulle vara skälet, varför man icke velat framlägga förslag i frågan. Jag förmodar att det skulle ha varit ganska lätt, om man blott velat, att inom justitie-departementet justera själva lagtexten i det fallet. Emellertid framlades på grund av ovan lämnade upplysningar av herr Elof Andersson och mig en motion vid samma riksdag med hemställan om att riksdagen ville för sin del besluta att godtaga sociala jordutredningens förslag. Det lider knappast något tvivel om att riksdagsmajoriteten i detta fall skulle ha godtagit motionen, såvida det icke hade förelegat just en betänklighet mot att uttala sig för en lagtext, som förklarats icke kunna i dess framlagda form godtagas av lagrådet. Emellertid beslöt riksdagen då på utskottets hemställan fullständigt enhälligt i en visserligen mycket hovsam men sakligt mycket bestämd form att uttala en önskan om att, som man uttryckte sig, utredningen skulle fullföljas. 1934 års riksdag framställde med andra ord en bestämd önskan, att detta lagförslag snarast skulle föreläggas riksdagen. Andra lagutskottets ordförande har ju även i förbigående nyss berört den frågan.

Nu hade man väl kunnat vänta, att åtminstone 1935 denna angelägenhet skulle förelagts riksdagen, i all synnerhet som jag vågar säga — jag hoppas att det inte betraktas som någon indiskretion — att vissa utfästelser hade gjorts i detta avseende från det håll, som hade möjlighet att påverka frågan. Emellertid kom inte heller 1935 detta lagförslag att framläggas i form av proposition. Nu ha samma motionärer som 1934 åter framburit detta lagförslag i form av en motion. Jag skulle kanske våga framställa en fråga till herr statsrådet, eller kanske den kommer att besvaras av herr statsrådet Sköld, eftersom herr justitieministern framhållit, att dessa frågor kanske närmast handhavas av hans kollega jordbruksministern. I alla händelser ber jag nu få vördsamt framställa den förfrågan, varför över huvud taget detta förslag, som så bestämt påyrkats av riksdagen och som nu legat på regeringens bord i över fyra år, icke rönt den förståelse ifrån regeringens sida, att det ännu kunnat framläggas? Jag betonar ännu en gång att riksdagen gjort sig direkt påmind om saken. Jag medger, att denna fråga kanske vid den tid, då den upptogs, ansågs ha ännu större aktualitet än i dag, men jag vågar bestämt vidhålla, att dessa frågor även i dag ha en mycket stor aktuell betydelse på många håll, och ett införande i lagen av ungefär de bestämmelser, som sociala jordutredningen var enhällig att föreslå, skulle säkert mötas med stor tillfredsställelse på många håll.

Svar å interpellation. (Forts.)

Herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Det förslag till ändring av arrendelagen, som herr Tamm här nyss berört, kom ju fram med anledning av det gnissel, som uppstod, då 1927 års nya arrendelagar skulle tillämpas. Det hade då uppkommit många svårigheter, och det yppade sig starkt missnöje med de nya lagarnas avfattning och betänksamhet för de konsekvenser, som lagstiftningen skulle komma att leda till inom vissa områden. Därför framfördes förslag om att man skulle överväga sådana jämkningar i arrendelagstiftningen, som skulle kunna leda till lättare övergång från den gamla lagstiftningen till den nya. Det var för att tillmötesgå detta syfte, som den sociala jordutredningen framlade sitt förslag. När sedermera detta förslag varit utremitterat och togs upp till behandling i justitiedepartementet, så kom det fram, att förslaget led av vissa formella bristfälligheter och att det skulle behöva överarbetas. Men samtidigt hade det inträffat, att man ute i landet mera hade vant sig vid den nya lagstiftningen, så att de orsaker, som lågo bakom förslaget, såsom herr Tamm påpekade, icke längre voro så starkt framträdande, och därför ansågo vi inom regeringen, att det icke längre fanns lika starka skäl att taga upp denna fråga. Vi ha stärkts i denna uppfattning, att denna partiella reform kanske icke bör genomföras, dels därigenom att de omständigheter som förelågo, då förslaget kom till, undan för undan ha ändrat karaktär, och dels därför att det naturligtvis alltid måste vara förenat med betänkligheter att vidtaga sådana ändringar i en relativt ny lagstiftning. Därtill har emellertid kommit, att numera, tio år efter tillkomsten av arrendelagen, uppkommit en mängd andra spörsmål angående arrendelagen, som kanske behöva övervägas, och jag delar alldeles den uppfattning, som andra lagutskottets ordförande, herr Westman, här nyss gav uttryck åt, då han sade, att lagutskottet förmenade, att det behövs en översyn över arrendelagstiftningen och att det finns andra frågor, som där behöva utredas. På denna grund ha vi inom regeringen kommit till den uppfattningen, att det inte finns skäl att framlägga detta förslag till partiell ändring av arrendelagen, utan att dessa frågor böra tillsammans med varandra hänskjutas till en ny utredning. Och jag vill tillägga, att det har icke från regeringens sida gjorts några utfästelser, att detta förslag skulle komma på riksdagens bord.

Den skrivelse som avlämnades av 1934 års riksdag om ersättning till arrendator för gödselvårdsanläggning, är ju av den beskaffenheten, att även den lämpligen bör hänskjutas till den allmänna utredning, som vi inom regeringen övervägt och planlagt, ehuru densamma ännu icke nått fram till det stadium, då den kunnat igångsättas. Jag förmenar därför, att just med hänsyn till att vi stå inför igångsättande av en bredare lagd utredning om arrendelagstiftningen, böra dessa partiella reformer i avvaktan därpå anstå.

Herr **Lindhagen**: Herr talman! Jag är för min del väsentligen tillfreds med det svar, som justitieministern avgivit.

Gentemot herr Westman vill jag erinra om att det inte alls förhåller sig så, som man här påstod, att det är ett uttryck för förakt för de sociala jordlagarna att inte behandla dem i samband med de civila. Visserligen kan all lagstiftning kallas social i detta uttrycks vidsträcktaste bemärkelse och tekniskt kan den allmänna civilrätten visserligen på papperet röras ihop med de speciellt sociala jordlagarna.

Saken är kanske den, att Westman icke är jurist, annars skulle han nog hava fört en annan talan, ty vi jurister förstå, att det är en bestämd skillnad på de där båda sakerna. Den allmänna civila rätten är till för att ge rätt åt alla, att giva regler för alla medborgare i staten, och därför har den gemenligen skilts åt ifrån den speciellt sociala lagstiftningen, som hittills har fått sina

Svar å interpellation. (Forts.)

egna kommittéer, sina egna propositioner och sina egna lagstiftningar. De unikt sociala lagstiftningarna äro inte till för alla rikets invånare, utan för i olika avseenden särskilt betryckta invånare, och de äro, såsom justitieministern framhöll så riktigt, säkert mera brådskande än vad det t. ex. är att få till stånd ändrade former för testamentes upprättande, för arvskifte, för köpebrev och andra sådana saker, varmed det mera kan anstå.

Westman medgav, att det i fråga om de rent sociala jordlagarna blir en olägenhet, om de skola anstå till en ny jordabalk med sina allmänna civila regler. Javisst är det det, men Westman i andra lagutskottet i förening med herr Tamm bemödar sig om att jämväl åberopa denna väntan för att förhindra de mest trängande jordreformer. Förra året sades det, att eftersom det kan förväntas en jordabalk, ska vi skjuta på de brådskande jordfrågorna! Och överhuvud taget råder numera en bestämd majoritetsriktning inom andra lagutskottet, som vill sätta stopp för all sannskyldig social jordlagstiftning i industrialismens och den »heliga äganderättens» intresse. Förr förstod man, att land skall med lag byggas. Detta kan icke ske på annat sätt än på lagvägar. De måste vara ryggraden i den speciellt sociala jordlagstiftningen. Låneväsande och organisationer med hushållningssällskap m. m. innebära en påbyggnad på lagvägarna, och det blir inga allmängiltiga och rättvisa resultat genom att väsentligen ta bort alla lagvägar, som vilja gå till grunden av tingen, och bara plottra med de där flytande utanverken. De sociala lagvägarna äro till för att skipa rättvisa åt *alla* nödlidande — således att inte bara bygga på bolags och andra större jordägares »ovilliga frivillighet».

Så vill jag fästa justitieministerns uppmärksamhet på att här gäller det inte bara arrendelagen och hyreslagen utan många andra, stora och centrala lagfrågor på den sociala jordlagstiftningens område. Bland annat gäller det den där evärdeligt undanskjutna frågan om komplettering av ofullständiga jordbruk. När skola vi exempelvis få en statistik över alla dessa ofullständiga jordbruk, som under skydd av 1896 års fria ägostyckningslag och sedan under ett oerhört bemödande att förekomma verkan av en blivande, hotande social ägostyckningslag avsåndrades genom att i flertalet fall endast de små inägorna brötos ut utan odlingsmark och husbehovsskog därtill? Men det upprättas inte någon statistik över sådana realiteter. Däremot innefattar den sociala jordutredningens statistik på detta område förfrågningar till ämbetsmyndigheter av skilda slag, huruvida någon klagan kommit fram till dem från innehavare av ofullständiga jordbruk. Så behandlas den sociala jordfrågan för närvarande. Aldrig komma emellertid sådana människor och allra minst de, som äro beroende av mäktiga grannar, fram och klaga hos ämbetsmyndigheter över att statsmakten ej intresserar sig för jordbrukens komplettering med jord från bolag och gods. Först när de få en lag jämte organisation, som vill hjälpa dem, då anmäla de sig, men inte förr. Jag vill härmed hava lämnat en gensaga emot den uppfattning, som här gör sig gällande, att all social jordlagstiftning inte skall få gå lagvägarna annat än i någon småsak. Och dit hör det av herr Tamm omnämnda, framlagda förslaget, som verkligen är av den ofullständiga natur, att det inte bör komma i fråga, att en regering, som förstår saken, lägger fram detsamma med förbigående av alla andra väsentliga saker.

Slutligen nödgas jag göra en gensaga emot justitieministerns muntliga anförande. Han sade, att de här frågorna överlämnats till jordbruksdepartementet och att detta nog kommer att sköta dessa frågor och således även den om arrendelagstiftningen. Vet inte då justitieministern, att arrendelagstiftningen hörer under justitiedepartementet, och vet inte herr justitieministern, att föregående justitieministrar, Sandström, Löfgren och Thyren lagt fram

Svar å interpellation. (Forts.)

propositionerna om sociala jordfrågor? Det är farligt, att lämna dem till en jordbruksminister, som mest har att syssla med den tekniska jordbruksvården; med frågor om gödselanläggningar, om gott fröbestånd och om en bra kreatursras m. fl. sådana också särdeles viktiga saker. Men inte skall väl den nuvarande justitieministern olagligt kasta av sina axlar det som föregående justitieministrar förstått vara tillbörligt och i grundlagen föreskrivet. Lagvägarna, det är justitieministerns forum, och så måste det också förbliva. Nu har visserligen jordbruksministern vid tillsättandet den 30 december 1935 av en ny kommitté svävande antytt, att man kanske får fundera litet grand på lagvägarna också — jag måste säga lagvägarna, ty de äro många och innefatta inte endast expropriation, när det gäller social jordlagstiftning. Det tillkommer inte jordbruksministern att förordna om sådana saker, utan det är justitieministern eller de båda statsråden tillsammans, som skola sköta den saken. Annars få vi det dödvatten i sociala jordreformer, i vilket landet nu legat i nära tolv år.

Herr Westman: Herr talman! Jag behöver inte polemisera emot herr Lindhagens anmärkningar ifråga om vad jag sade rörande det sätt, på vilket en social lagstiftning bör inordnas i en blivande jordabalk, ty samtidigt som herr Lindhagen klandrade mig, berömde han justitieministern för dennes ståndpunkt. Emellertid hörde kammaren, att justitieministern sade, att han i denna fråga hade samma uppfattning som jag. Det är tydligt, att herr Lindhagen råkat ut för ett missförstånd i hastigheten.

Vidare skall jag inte alls ingå på herr Lindhagens uttalanden om min ställning i andra lagutskottet mera än att jag vill påpeka, att den interpellation jag har framställt, just har syftat på att frigöra arbetet i andra lagutskottet från beroendet av revisionen av jordabalken. Det förhåller sig alltså på den punkten tvärt emot vad herr Lindhagen uppgav inför kammaren.

Som kammaren har hört under debatten, har herr justitieministern påpekat för mig, att ärenden rörande reform av arrendelagstiftningen handläggas inom jordbruksdepartementet i ekonomiskt avseende. Men det hindrar ju inte, att när dessa utredningar, som jordbruksministern bekostar, blivit färdiga, de överlämnas till justitiedepartementet, och det är inom justitiedepartementet som de båda frågor ligga, vilka jag tillät mig att efterlysa.

Svaret på min fråga, varför dessa ärenden inte hava framförts inför riksdagen, lämnades emellertid inte av justitieministern, utan av jordbruksministern, ehuru jordbruksministern redan 1934 överlämnade dessa ärenden till justitieministern. Jordbruksministerns anförande var av stort intresse ur två synpunkter. Det var intressant därför att jordbruksministern först anförde ett skäl i sak, varför han inte ansåg, att det hade varit lämpligt att framlägga sociala jordutredningens förslag till ändring av 7 § arrendelagen inför riksdagen. Det skälet var, att detta förslag hastigt förlorade sin aktualitet. Men jag ber att få fästa herr jordbruksministerns uppmärksamhet på att 1934 års riksdag hade en annan uppfattning. 1934 års riksdag hemställde nämligen till Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t skulle slutföra den utredningen och framlägga förslag inför riksdagen. Det kastar ett rätt intressant ljus över herr statsrådets *parlamentariska* uppfattning, att herr statsrådet i sitt anförande inte fäst något som helst avseende vid denna riksdagens skrivelse. Emellertid undviker man en konflikt med herr statsrådet av det skälet, att herr statsrådet därefter gick över till att anföra ett annat skäl för sitt handlingssätt, och då kunna vi låta herr statsrådets teoretiska inställning till den parlamentariska frågan om regeringens hållning till riksdagens skrivelser tills vidare få bero.

Svar å interpellation. (Forts.)

Det andra skäl — det formella skäl — som herr statsrådet anförde var, att herr statsrådet ansåg det vara lämpligt, att man satte i gång med en revision av arrendelagen i större omfattning och att man då kunde taga upp denna fråga — om 7 § — till ny utredning i det sammanhanget. Ett sådant skäl måste man ju respektera inom riksdagen, och jag ber att särskilt få framhålla, att denna herr statsrådets upplysning var av stort intresse, därför att det ligger så till, att motionärer ånyo hava framfört frågan om ändring av detta lagställe inför riksdagen. På andra lagutskottets bord ligger nu en motion, vari hemställes, att riksdagen skulle för 7 § antaga en lagtext i överensstämmelse med sociala lagberedningens förslag. Det är naturligtvis av stort intresse, när man skrider till behandling av detta ärende, att av jordbruksministern ha fått veta, att regeringen har för avsikt att vid blivande behandling av reformförslag rörande arrendelagen i större omfattning också medtaga denna fråga.

Herr statsrådet **Sköld:** Herr talman! Jag begärde ordet för att ge en liten replik om de parlamentariska principerna. Var och en kan naturligtvis ha sin mening om parlamentarism; herr Westman kan ha sin mening och jag min. Min uppfattning är helt enkelt den, att regeringen har full frihet att på sakliga skäl taga ståndpunkt till av riksdagen uttalade önskemål om utredningar. Om det vid regeringens övervägande av sådana önskemål visar sig, att regering och riksdag hava olika mening, och riksdagen inte är nöjd med regeringens ställning, så fordrar parlamentarismens krav, att riksdagen ser till att få en ny regering, men parlamentarismen fordrar inte, att regeringen beträffande av riksdagen uttalade önskemål skall slaviskt följa riksdagens uttalade mening.

Herr **Linder:** Herr talman! Jag skulle endast vilja lämna en liten upplysning med anledning av vad herr jordbruksministern yttrat. Jag antecknade, att han sade, att han var överens med andra lagutskottets ordförande därom, att det behöves en allmän översyn över den allmänna arrendelagen. Det är ett missförstånd. Saken ligger inte alls till på det sättet, och herr statsrådet kommer säkerligen att bli tagen ur denna villfarelse. Om några veckor, då andra lagutskottets utlåtande i fråga om de olika motioner, som väckts på arrendelagstiftningens område, föreligger för riksdagen, kommer det nog att visa sig, att andra lagutskottets ordförande inte alls står på den ståndpunkten, att det behövs en allmän översikt över arrendelagen. Jag är tacksam för att detta kommit fram nu, ty ännu ha vi inte justerat utlåtandet, och det kan hända, att detta uttalande kan ha så kraftig inverkan att andra lagutskottets ordförande kan ändra sig och gå över till den ståndpunkt, som i detta fall är mindretalets åsikt inom andra lagutskottet. Jag förstår för övrigt inte, hur saken ligger till, när det gäller frågan om den sociala arrendelagen och de sociala lagarna överhuvud taget på jordfrågans område.

Under de 17 år, som jag suttit i andra lagutskottet, har jag knappast varit med om något år, då det inte kommit fram motioner av socialt innehåll i jordfrågan. Nu säges det i dag, att det egentligen är rätt brådskande med dessa frågor, och man förebrår herr justitieministern för att han inte skjuter fram lagar av socialt innehåll på jordfrågans område utan i stället uppehåller sig med de stora fundamentallagarna om köp, byte och gåva. Men tillåt mig då fråga: Herrarna, som äro så angelägna om att det skall gå fortare med de sociala jordfrågorna, varför visa ni inte detta vid de tillfällen, då dylika lagförslag komma fram? Herr Tamm och herr Tamms parti och i viss mån herr Westman, varför visa ni inte då, att ni äro intresserade för dessa lagar? Det

Svar å interpellation. (Forts.)

blir ju alltid bara blankt avslag! Är efter år stå socialdemokraterna så gott som ensamma på den ståndpunkten att vilja ha något fram i det avseendet, och den, som har varit med till exempel vid den sociala arrendelagens tillkomst, vet ju vilka fruktansvärda strider, som förekommo, innan vi kunde få fram det som vi då lyckades få fram. Varför behjarta inte herrarna själva dessa synpunkter, när nu under alla dessa år frågor på den sociala jordfrågans område hava kommit fram, och handla därefter? Då behövde man i dag inte vara så bekymrad över, att det inte går tillräckligt fort. Vad den frågan beträffar, som herr Tamm talade om, att det där förslaget från sociala jordutredningen, som kom före år 1932, icke ännu blivit antaget såsom lag, förhåller det sig på det sättet, att när vi i andra lagutskottet granskade lagtexten, funno vi, att denna var rätt svag. Sedan anmärkningarna därom blivit framställda, blev det tyst om saken, och till allmän förvåning gestaltade det sig så, att man skrev: Varsågod och fortsätt med utredningen! Det var ju hövligt sagt om det lagförslaget.

Jag har bara velat framhålla dessa synpunkter i debatten i dag, för att de kanske i någon mån kunna tagas till efterrättelse sedermera.

Herr Lindhagen: Jag förstår inte, att herr Westman verkligen kunde tillåta sig att säga, att han framställt denna interpellation för att särskilja dessa frågor, då han själv förklarar, att det är onaturligt att särskilja dem. Westman har ock tidigare åberopat den spökande jordabalken för att undanskjuta trängande sociala jordreformer. Den riksdagsskrivelse, som det nu talats om, hade föregåtts av prövning av samtidigt motionsvis framförda frågor om arrendefrågan i hela dess vidd, såsom om frilösning av arrendejordbruk, om optionsrätt, om reglering av arrendebeloppen, om tvångsförlängning av för korta arrendetider samt om kontroll på att arrendekontrakt enligt sociala arrendelagen blevo iakttagna. Alla dessa problem avvisades av Westmans majoritet. Det blev bara en riksdagsskrivelse om gödselstäder och 7:e paragrafen i arrendelagen, men ingenting annat. Hela det stora fältet lämnades oberört. Den skrivelsen blev inte någon manifestation för arrendatorsklassens trängande sociala intressen, utan alldeles tvärtom.

Nu har ju också justitieministern i sina svar gått emot Westman. Han har förordat partiella lagstiftningar och tillagt, att de äro brådskande.

Herr Westman: Herr talman! Jag ber om ursäkt för att jag ånyo tar till ordet, men det sker i anledning av ett ställe i herr jordbruksministerns anförande, ett ställe, som är av så stort allmänt intresse, att jag inte kan underlåta att uttala min uppfattning i den fråga, som herr statsrådet där berörde.

Det är frågan: I vad mån regeringen är bunden av riksdagens skrivelser.

Herr statsrådet yttrade, att regeringen har full frihet att av sakliga skäl ställa sig avvisande till vad riksdagen har hemställt i en skrivelse, och herr statsrådet tillade, att om riksdagen inte är belåten med en sådan regeringens hållning, får riksdagen skaffa sig en annan regering. Det förefaller mig, som om regeringen, när den har att behandla riksdagens skrivelser, skulle, när den står på en parlamentarisk bas, kunna gå ut därifrån, att de önskemål, som riksdagen framför å svenska folkets vägnar, förtjäna beaktande, och ävenledes skulle kunna utgå därifrån som sannolikt, att när riksdagen framför önskemål t. ex. om lagstiftning rörande arrendatorernas ställning, är det större möjlighet att riksdagen träffar det rätta än att herr statsrådet, omgiven av sina herrar i departementet och med anlåtande av sina andra kunskapskällor, gör det. Statsrådet kan inte komma i den kontakt med svenska folket,

Svar å interpellation. (Forts.)

att han kan bedöma det svenska folkets verkliga behov och önskemål bättre, än vad riksdagen kan göra.

Det förefaller mig, som om den riktiga synpunkten skulle vara den, att det lyckliga är, när regeringen har en sådan ställning till riksdagen och ett sådant förtroende för riksdagens majoritet, att regeringen utgår ifrån, att den visserligen formellt har full frihet, men dock att reellt sett dess frihet inskränkes av regeringens önskan att åstadkomma samarbete med riksdagen. Det är väl bättre, om man fattar riksdagens och regeringens ställning ur samförståndets synpunkt än att man fattar det, som herr statsrådet gjorde, ur katastrof-teoriens eller på det sätt, att regeringen följer sin linje efter sitt huvud, och sedan får riksdagen vidtagna straffåtgärder mot regeringen. Den synpunkten på förhållandet mellan regering och riksdag är för mig mindre tilltalande än den, som jag tillåtit mig antyda här, den som är präglad av en ömsesidig strävan till förtroende och samarbete.

Jag ber slutligen att få säga, att det tjänar ingenting till att nu föregripa den debatt, som kommer att äga rum här inom kort, då andra lagutskottets utlåtande i arrendefrågorna och andra jordfrågor kommer på kammarens bord. När detta utlåtande framlägges, få herrarna se i huru hög grad herr Linder felaktigt angivit utskottets ståndpunkt, ty där kommer utskottet att gå in för positiva åtgärder i ett flertal punkter. Men den debatten behöva vi inte nu ge oss in på. Den blir säkerligen långvarig, när den kommer, och jag kan redan nu på förhand utlova för kammaren, att herr Lindhagen kommer att deltaga i den debatten.

Herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Jag vill endast påpeka, att mina här uttalade parlamentariska åsikter på intet sätt utesluta hänsynstagande från regeringens sida mot riksdagen och från riksdagens sida mot regeringen, men jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på att herr Westmans åsikt, att när regeringen behandlar en riksdagsskrivelse, så skall regeringen gå ut ifrån, att det är riksdagen, som sitter med den större insikten, innebär i grund och botten ingenting annat än att regeringen skall avstå från bruket av sitt förstånd.

Herr **Lindhagen**: Jag kan inte förstå, att Westman här talar om riksdagens förstånd i dessa frågor och att ministären skall rätta sig uteslutande därefter. Saken var den, som jag nyss tillkännagav, att uti den åberopade skrivelsen förordades bara omvårdnad av gödselstäder och modifikation av 7 § i den sociala arrendelagen, vilket lagrum olyckligt tillkommit på förslag av de »sakkunniga», som tillsattes för att väsentligen förstöra jordkommissionens mera målmedvetna förslag.

En regering, som skall se allsidigt, bör ha lättare att genomskåda problemet och det verkliga folkets önskningsar än en riksdag, där de klasser, om vilka vi nu tala, äro så gott som fullständigt uteslutna från representation till skillnad från hur det var vid sekelskiftet. Regeringen har skyldighet att se till icke blott bolagens, godsens och stadsintellektualisternas gemensamma intressen i den sociala jordfrågan, utan även de av dem förtryckta jordbruksklassernas livsangelägenheter. Regeringen kan väl icke vara så illa lyhörd, att den bara tar upp herrar Westmans och Tamms i lagutskottet nådigt omhändertade småsaker, lösryckta ifrån sitt stora av dem bannlysta sammanhang. Jag hoppas, att lantmäteristyrelsens chef, som tillsatts att jämte ett par riksdagsmän och några agronomer avlösa den sociala jordutredningens majoritet, skall föra in den sociala jordfrågan på fruktbarare vägar.

Nu förespeglade Westman, att andra lagutskottet skulle i år komma med

Svar å interpellation. (Forts.)

åtskilligt. Det var högst överraskande. Det är bara ett par små frågor, som tillstyrkts av lagutskottets majoritet. Jag vet inte hur många gånger, vi ha omröstat och yrkat någonting annat än Westman och Tamm, som alltid hålla ihop i dessa intressestrider och skapa en majoritet i utskottet.

Herr **Linder**: Herr Westman har här tvärsäkert sagt, att jag har fel i de uppgifter, som jag lämnat angående behandlingen av dessa arrendefrågor inom andra lagutskottet. Jag får säga, att ingen skulle vara gladare än jag, om det verkligen besannade sig, att jag hade fel, ty då skulle jag finna herr Westman i fråga om en allmän översyn av den allmänna arrendelagen på den andra sidan än jag hade honom, när jag lämnade andra lagutskottet senast uti ifrågavarande sak.

Herr statsrådet *Schlyter* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 224, angående gäldande av kostnader för marklösen m. m. i samband med anordnande av farled Ramsvikskilen—Ålstenshamn.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 99, till Konungen i anledning av väckta motioner om ökat tullskydd för fönster- och spegelglas samt om viss ändring av tulltaxans bestämmelser om valsade plattor av zink.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den av herr *Wagnsson, Ruben*, m. fl. väckta motionen, nr 315, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie befattningar vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk m. m.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet den av herr *Westman* m. fl. väckta motionen, nr 316, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 och 5 §§ skogsvårdslagen den 15 juni 1923 (nr 212) m. m.

Vid föredragning av statsutskottets memorial nr 47, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om placering i lönegrad av materialförvaltaren hos riksförsäkringsanstalten, godkändes den i detta memorial föreslagna voterspropositionen.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 26, i anledning av väckta motioner om anslag för befrämjande av linodling m. m.

Jordbruksutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 291 av herrar *Westman* och *Pettersson, Anton*, likalydande med II: 495 av herrar *Hammarlund* och *Johanson* i Hallagården, vari hemställt, att riksdagen måtte för befrämjande av linodling för budgetåret 1936/1937 anvisa ett anslag av 8,000 kronor;

Om anslag till befrämjande av linodling m. m.

Om anslag till befrämjande av linodling m. m. (Forts.)

2) II: 274 av herr *Nyblom*, vari hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag rörande möjligheterna att bevara den svenska linodlingen och att tillförsäkra linodlaren ett i förhållande till produktionskostnaden skäligt pris för råvaran.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt,

1) att motionerna I: 291 och II: 495 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

2) att riksdagen måtte i anledning av motionen II: 274 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa skyndsamt utredning rörande möjligheter att bevara och utvidga en inhemsk linodling samt vidtaga på grund av utredningen betingade åtgärder.

Reservation hade avgivits av herrar *Heiding* och *Pettersson* i Rosta, vilka på återropade grunder hemställt,

1) att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 291 och II: 495 till Linodlingens befrämjande för budgetåret 1936/1937 anvisa ett anslag av 8,000 kronor;

2) — — — (lika med utskottet) — — —.

Herr Heiding: Enligt jordbruksstatistiken kan man konstatera, att linodlingen har gått mycket starkt tillbaka inom landet. Vad orsaken härtill har varit, är lätt att inse. Prisfrågan har i första hand varit avgörande, men det har naturligtvis även funnits andra orsaker. Om inte linodlingen nu helt och hållet skall försvinna i landet, måste åtgärder vidtagas från statsmakternas sida.

Under senaste åren har inget anslag beviljats, men om man går tillbaka till åren 1920—1922, finner man, att riksdagen beviljade för vart och ett av de nämnda åren ett anslag uppgående till 16,000 kronor. Av dessa anslag på 16,000 kronor voro 10,000 kronor avsedda för linodling och 6,000 kronor för linberedning. Sedan nedsattes emellertid anslagen. Sålunda uppgingo de för vart och ett av budgetåren 1925/1926—1931/1932 till 8,000 kronor samt för påföljande budgetåret 1932/1933 till 7,000 kronor. Efter den tiden har inte något som helst anslag utgått.

I juni månad förra året hemställdes hos Kungl. Maj:t i skrivelse från Sveriges allmänna linodlingsförening, att Kungl. Maj:t ville för 1936 års riksdag framlägga förslag om anvisande av ett anslag å 16,000 kronor. Denna skrivelse utsändes på remiss till lantbruksstyrelsen och kommerskollegium.

Lantbruksstyrelsen tillstyrkte i sitt utlåtande ett anslag på 8,000 kronor och framhöll, att alla skäl talade för att ett anslag skulle beviljas. Lantbruksstyrelsen betonde också i sitt utlåtande, att det under nuvarande förhållanden, då vissa avsättningssvårigheter gjorde sig gällande för jordbrukets stapelartiklar, vore skäl att söka åstadkomma ökad odling av växtslag, som icke berördes av dessa svårigheter och att linodling just vore en sådan odling. Det påpekades också, att linodling vore lämpad för de mindre jordbrukarna och att mycket arbete kunde beredas genom densamma.

Vid kommerskollegiets utlåtande var fogat yttranden från svenska linneväveriföreningen, som företräder de industriella synpunkterna, och från svenska hemslöjdsföreningarnas riksförbund. Svenska linneväveriföreningen har i sitt yttrande givit uttryck åt den åsikten, att de för bästa kvalitet av belgiskt lin — vilket är det bästa i marknaden — gällande priserna skulle kunna göra svensk linodling och linberedning ekonomiskt lönande. Föreningen ansåg också, att man borde försöka erhålla ett kvalitativt förstklassigt lin med fullt

Om anslag till befrämjande av linodling m. m. (Forts.)

genomförd standardisering, och sade till sist, att alla skäl talade för att ett eventuellt statsanslag i första hand borde användas för spridning av fullgoda utsädesfröer.

I det yttrande, som var avgivet av svenska hemslöjdsföreningarnas riksförbund, framhölls, att linet vore en av hemslöjdens viktigaste råvaror, samt att tillgången till inhemskt lin av god kvalitet vore en oavvislig betingelse för att hemslöjdens tillverkning av linnevaror skulle kunna bedrivas. Således ha båda dessa föreningar ansett, att man skulle gå in för att stödja linodlingen.

Kommerskollegium har i sitt utlåtande framhållit, att särskild anledning torde vara att uppmärksamma linodlingens betydelse ur krigsberedskapsynpunkt. Det är ju ett mycket starkt skäl, som talar för att man bör stödja denna odling. Kommerskollegium ansåg vidare, sedan nu en inträffad prisstegring å lin syntes ha skapat bättre ekonomiska förutsättningar för en inhemsk linodling, att skäl talade för att statliga åtgärder åter vidtoges för linodlingens främjande och i överensstämmelse härmed ville kommerskollegium i likhet med lantbruksstyrelsen tillstyrka anslag för budgetåret 1936/1937.

Utskottet har kommit med en mycket välvillig motivering beträffande denna motion, vari begäres ett anslag på 8,000 kronor. Utskottet har sagt, att det vill i likhet med motionärerna understryka önskvärdheten av att en inhemsk linodling bevaras och om möjligt utvidgas, och det har liksom kommerskollegium framhållit att i händelse av stängd råvaruimport utgör givetvis en inhemsk linodling en betydelsefull tillgång för landet. Jag tycker, att när utskottet har uttalat sig välvilligt för motionen, borde det även ha kunnat tillstyrka det begärda anslaget. Men i stället har utskottet sagt, att skulle behov av att utlämna ett mindre belopp för understöd förefinnas, kan detta tagas av det anslag, som under nionde huvudtiteln är ställt till Kungl. Maj:ts omedelbara förfogande, såsom exempelvis anslaget till befrämjande i allmänhet av jordbruk och lantmannanärningar.

Jag anser, att denna väg kan gå att tillämpa, men jag finner det egendomligt, ty när riksdagen en gång har ställt ett belopp till Kungl. Maj:ts förfogande, behöver ju inte riksdagen ånyo anvisa denna väg. Man bör väl då i stället direkt kunna anvisa det belopp, som från utskottets synpunkt kan anses vara möjligt för riksdagen att gå med på. Detta uttalande innebär ju i alla fall, att man kan få ett mindre belopp, men huruvida Kungl. Maj:t kommer att kunna bevilja vad motionärerna ha framställt anspråk på, det är ju svårt att säga.

I den andra motionen, nr 274 i andra kammaren, har begärts en utredning och utskottet har gått med på densamma. Det kan ju vara bra, att frågan ånyo blir utredd, i all synnerhet som det har gått några år sedan denna utredning företogs, men även under den tid, som en utredning pågår, behövs det medel för att kunna bedriva linodling. Säkerligen kommer den utredning, som skall sättas i gång, att få ta upp frågan om möjligheterna att bedriva linodling kanske efter nyare metoder och även att linet skall bearbetas efter nyare metoder än förut varit fallet. Kan man komma med något nytt i det avseendet, så är det ju mycket bra.

Jag anser, i likhet med lantbruksstyrelsen, att det vore välbetänkt, om man kunde uppmuntra odling av sådana växtslag, som vi ha brist på inom landet, och i detta avseende torde just denna odling av lin, som jag här talat om, vara särskilt lämplig. Det finns områden t. ex. i Hälsingland och Ångermanland, där det odlas ett mycket förstklassigt lin, och jag tror, att det även på många andra ställen i vårt land skulle kunna gå att odla ett utmärkt lin. Det kan dock hända, att man behöver ta lärdomar från utlandet och i så fall gå in för nyare metoder, som jag ju för övrigt redan berört.

Om anslag till befrämjande av linodling m. m. (Forts.)

I alla händelser anser jag, att riksdagen bör gå med på det av motionärerna begärda anslaget för att linodlingen inte helt och hållet skall försvinna här i landet, vilket skulle vara till verklig skada.

Herr talman! Jag ber med vad jag här anført få yrka bifall till den vid utskottets betänkande fogade reservationen.

Herr Sederholm: Jag vill inte här ingå på frågan om önskvärldheten av att linodlingen vidmakthålles och om möjligt utvidgas, då det ju är en sak, som utskottet nog är tämligen ense med motionärerna om. Motionärernas talesman har också här yttrat, att motiveringen för avslag å motionerna är välvillig. Utskottet uttalar sig ju för att allt bör göras för bibehållande av och en eventuell utveckling av linodlingen i vårt land. Där äro vi alltså ense, men motionärerna påfordra ett anslag på 8,000 kronor för åtgärder i det syftet. Nu har emellertid statsrådet i propositionen meddelat, att det finns medel disponibla för det avsedda ändamålet och att han efter ansökan kan härför anvisa mindre belopp. Jag kan ju upplysa om, att det rör sig inte om 8,000 eller 10,000 kronor utan om ett eller annat tiotusental kronor, som skulle kunna vara disponibla för ändamålet, om det vore påkallat. De begärda 8,000 kronor rymmas sålunda väl inom den ram, inom vilken Konungen redan har pengar disponibla för belopp även för detta ändamål.

Utskottet har därför ansett det onödigt, att vi här skulle bevilja ett särskilt anslag, och detta allra helst som utskottet har kommit till den uppfattningen, att innan man ger sig in på några mera genomgripande åtgärder för linodlingens befrämjande, en utredning behöver komma till stånd om, i vilken omfattning linodlingen skall stödjas och vilka åtgärder från det allmännas sida därvidlag behöva vidtagas. Utskottet har därför gått med på förslaget om en utredning och hemställt, att Kungl. Maj:t skyndsamt skall verkställa en sådan utredning. Då Konungen dessutom har pengar disponibla för att omedelbart till och med före nästa riksdag lämna pengar för genomförande av vad en sådan utredning kan ge vid handen, kan jag inte finna annat än att allt, som rimligen kan begäras av motionärerna och de för linodlingen intresserade, verkligen gjorts av utskottet. Enda skillnaden är den, att utskottet inte anser, att det behövs något särskilt anslag, när andra medel redan äro disponibla för detta ändamål.

På grund därav ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Westman: Herr talman! På grund av det intresse jag hyser för den svenska linodlingen och på grund av att jag uppträtt som motionär i frågan, ber jag om kammarens tillstånd att få säga endast ett par ord.

Den föregående ärade talaren, som auktoritativt tolkade utskottets verkliga mening med dess betänkande, gjorde detta på ett sådant sätt, att jag som motionär måste vara mycket glad över vad han yttrade. Enligt hans framställning, som jag sålunda är mycket tacksam för, är skillnaden mellan utskottets förslag och reservationen, vari hemställes om bifall till motionen, endast den, att utskottet vill att en summa pengar omedelbart skall ställas till förfogande för linodlingens främjande, medan däremot, om riksdagen bifaller reservationen, beloppet skulle anges till 8,000 kronor. Följer man utskottet, lämnar man åt Kungl. Maj:t dels att avgöra, huruvida Kungl. Maj:t överhuvud taget kan med »bibehållande av sitt sunda förstånd» — jag hänsyftar på jordbruksministerns nyss fällda yttrande — fästa något avseende vid en sådan riksdagens skrivelse, dels att, ifall Kungl. Maj:t finner att det sunda förnuftet icke lägger hinder i vägen, använda detta samma sunda förnuft till att

Om anslag till befrämjande av linodling m. m. (Forts.)

bestämna beloppets storlek, medan däremot, om man följer reservationen, summan blir bestämd till 8,000 kronor.

För den, som har det förtroendet, att Kungl. Maj:t bedömer sitt förhållande till riksdagen på det sätt, som jag nyss utvecklade, är detta inte någon stor sak att tvista om. Men, herr talman, tydlighet är ju i alla fall en god sak, och därför ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som inefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens växtskyddsanstalt för byggnadsarbeten m. m.;

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående placering i lönehänseende av vissa befattningshavare vid domänverket; samt

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disponerande av avkastningen av statens hästavelsfond.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, i anledning av väckt motion angående ett bättre tillgodoseende av behovet utav allmänna samlingslokaler.

Med föranledande av en av herr *Sundström* m. fl. inom andra kammaren väckt motion, nr 118, hade nämnda kammare på hemställan av sitt fjärde tillfälliga utskott för sin del beslutit, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, huruvida, på vad sätt och under vilka villkor staten skulle kunna medverka för anskaffande av för alla tillgängliga samlingslokaler på platser, där ett framträdande behov av sådana lokaler gjort sig gällande, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill denna utredning kunde föranleda.

Detta beslut hade delgivits första kammaren, som hänvisat ärendet till sitt första tillfälliga utskott, vilket i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att första kammaren måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Reservation hade anmälts av herrar *Vollrath Tham*, *Per Andersson* och *Sanne*, vilka på anförda skäl ansett, att utskottet bort hemställa, att första kammaren icke måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Herr Tham, Vollrath: Herr talman! Frågan om samlingslokaler har varit föremål för riksdagens behandling tidigare, redan år 1920, då riksdagen beslöt avlåta en skrivelse till Kungl. Maj:t av innehåll, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning huruvida och under vilka former och bestämmelser statens medverkan måtte kunna lämnas för uppförande av allmänna, utanför partimotsatserna ställda, till tjänst för folkets samhälleliga behov och kulturella strävanden avsedda samlingslokaler.

Första kammarens protokoll 1930. Nr 18.

Om statlig medverkan för anskaffande av allmänna samlingslokaler.

Om statlig medverkan för anskaffande av allmänna samlingslokaler.
(Forts.)

I december 1925 avgav socialstyrelsen ett utlåtande i ärendet och anförde då, att de i framställningen avsedda syftena med hänsyn till den kraftiga utveckling, som i vårt land föreningsrörelserna och därmed anknutna folkbildningssträvanden företedde, syntes kunna vederbörligen tillgodoses utan statens medverkan. Socialstyrelsen framhöll även samtidigt de ekonomiska betänkligheterna. I september 1926 beslöt Kungl. Maj:t, att riksdagens ifrågasvarande framställning icke skulle föranleda vidare åtgärd.

Sedan dess ha tio år gått, under vilken tid ett icke ringa antal samlingslokaler tillkommit, och man frågar sig, om för folkbildningssträvandena och annan likartad verksamhet det är nöjaktigt sörjt i lokalhänseende för närvarande.

Det är ju klart att ingenting är fullkomligt och önskemål finnas alltid, som undan för undan tillgodoses genom enskilt initiativ, genom tillmötesgående och offervillighet från industrier, näringar och kommuner. Då därtill kommer att genom riksdagens beslut förra året byggnadsskyldigheten för landets folkskolor och i stort sett även samtliga skolors underhåll överflyttats från kommunerna på staten, följer därav, att staten för den statsunderstödda upplysningsverksamheten bör kunna föreskriva, att samtliga skollokaler landet runt skola stå denna upplysningsverksamhet till förfogande, naturligtvis på sådant sätt, att skolundervisningen ej lider därpå. Därtill kommer att riksdagen i år har att behandla en kungl. proposition om obligatorisk sjuårig folkskola. Om denna proposition i all huvudsak vinner riksdagens bifall, så blir följden, att på landet måste anskaffas 1,173 nya skollokaler. Om man därför tar i betraktande den kraftiga hjälp, som staten härigenom kan lämna såväl nu som framdeles, och därtill lägger de lokaler, som redan finnas tack vare enskild uppoffring, synes det i all huvudsak vara nöjaktigt ställt i lokalhänseende för de sociala och kulturella strävandena.

Motionärerna synas ha bortsett från all ekonomisk hänsyn då de i motionen uttala: »att av statmedel uppföra behövlige lokaler skulle sannolikt bliva ett program av lika värdiga mått som åtgärderna för att sätta konjunkturen i uppåtstående rörelse under krisåren». Det är sannerligen inte småsaker! Man kan om detta motionärernas uttalande använda ett gängse uttryck här i Stockholm: Det är storvulet! Och man frågar sig vad det egentligen är som motionärerna syfta till. Jo, det framgår tydligt av motionen, där man framhåller att man vill ha lokaler, där politisk upplysning och propaganda skall kunna bedrivas. Då enligt min uppfattning staten ej bör lämna sin medverkan i nämnda syfte utan i sådant avseende ställa sig fullt neutral, så finnes än mindre någon anledning tillstyrka, att staten här träder hjälpande emellan.

Herr talman! Det skall väl vara någon måtta med anspråken på staten!

Såsom i reservationen framhålles, äro utgifterna för social omvårdnad på skilda områden i ständigt stigande, och det är med stor oro man ser framtiden till mötes, när fråga blir hur man skall kunna möta de trängande kraven. Med de mångskiftande och krävande arbetsområden, som staten redan har, måste den i görligaste mån undvika att påtaga sig ansvaret och kostnaden för nya ändamål. Om någon enda gång ett verkligt behov skulle föreligga för staten att ingripa hjälpande i denna lokalfråga, får detta bedömas från fall till fall i stället för att gå in för en generell hjälpverksamhet, där de ekonomiska konsekvenserna ej kunna överblickas.

Då utskottet helt allmänt förordar statens medverkan för tillgodoseende av behovet av samlingslokaler, ber jag, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan och i stället yrka bifall till den vid utskottets betänkande fogade reservationen.

Om statlig medverkan för anskaffande av allmänna samlingslokaler.

(Forts.)

Herr **Sjödahl**: Herr talman! Det är tämligen uppenbart att genom det ökade föreningsliv, som uppstått icke minst på landsbygden under senare år, har också framkommit ett ökat behov att erhålla förenings- och samlingslokaler av skilda slag. Jag vill visst inte förneka, att under trycket av detta ökade behov har på en eller annan plats i landet uppstått en eller annan ny samlingslokal, som kunnat fylla den ortens behov. Men det är å andra sidan lika uppenbart, att det starkt ökade behovet av lokaler genom det ökade föreningslivet icke kunnat tillgodoses på alla platser i vårt land, och allra minst inom på landsbygden belägna kommuner, som ha att kämpa med en svår ekonomisk ställning.

Här står ju påstående mot påstående. Den ene säger, att det icke föreligger något särskilt trängande behov, en annan säger att han erfarit, att i olika orter och kommuner ett sådant behov faktiskt föreligger. Men när på detta sätt uppfattning står mot uppfattning, och när man ändå hört det från nykterhetsföreningar och bildningsföreningar av skilda slag vitsordas, att ett behov i rätt stor utsträckning förefinns, så borde detta, under den förutsättningen att i en demokrati föreningslivet bör främjas och stödjas, dock vara ett motiv för att man verkställer en undersökning, huruvida ett verkligt behov föreligger.

Ty jag vill erinra om, att den utredning, som herr Tham här talade om och som socialstyrelsen på sin tid skulle ha verkställt efter att, om jag minns rätt, i sex år ha legat på ärendet, den bestod praktiskt taget icke i någonting annat än vad herr Tham här läste upp, d. v. s. några korta meningar om att det syntes socialstyrelsen, som om de i förevarande framställning avsedda syftena kunna vederbörligen tillgodoses även utan statens medverkan. Det är ju knappast vanligt inom kammaren att man betraktar ett sådant utlåtande som en utredning. Om jag finge ta fasta på vad herr Westman nyss talade om, då det gällde vad riksdagen hade rätt att begära i fråga om tillgodoseendet av utredningskrav, som man ställde på Kungl. Maj:t, är det ett bra dåligt svar på en begäran om utredning att från socialstyrelsen endast få detta korta yttrande på tre eller fyra rader och därefter låta hela utredningskravet ligga. Jag hoppas att herr Westman och det parti han företräder måtte fasthålla hans uppfattning för en kort stund sedan och ytterligare understryka riksdagens krav på en verklig utredning på detta område! Ty en sådan har icke skett.

Jag skulle vilja tillägga, att i socialstyrelsens kortfattade yttrande år 1926 stod också följande: »Frågan i vad mån särskilt folkbildningssträvandena skulle kunna befrämjas genom statens ingripande på nu föreslaget sätt lär icke ankomma på styrelsens bedömande». Alltså har det huvudsakliga skälet för begäran om nya samlingslokaler icke en gång prövats av någon myndighet, vilket ytterligare vittnar om, att utredningskravet från riksdagens sida blivit i högsta grad försummat.

Nu förklara reservanterna, att man ju inte vet vad det hela kan komma att kosta. Folkbildningssträvandena äro onekligen vanda vid en rätt blygsam hjälp, och vad här närmast, om jag får säga min personliga mening, skulle kunna ifrågakomma, vore väl endast, att staten genom att ställa billiga lån till förfogande vid upprättandet av samlingslokaler stödde denna strävan. Det förhåller sig nog så, att samlingslokalerna äro mycket svåra att finansiera, i synnerhet i de små kommunerna. Följden blir att man för att åtminstone få någon möjlighet att finansiera dem måste hyra ut dem till ur kulturell synpunkt ofta mindre lämpliga nöjeställningar, varigenom användningen av dessa lokaler dras ner till en nivå, dit de icke lämpligen borde sänkas. Det har ofta inom kammaren uttalats den åsikten, att man borde försöka höja den kulturella nivån när det gäller nöjeställningarna på landsbygden. Om man

Om statlig medverkan för anskaffande av allmänna samlingslokaler.
(Forts.)

kunde bättre finansiera samlingslokalerna, så att de moraliskt kunde stå rycken och inte behövde uthyras till olämpliga eller i varje fall mindre lämpliga ändamål gör man säkert en insats i denna riktning. Det är en smula hjälp till självhjälp det här gäller. Det är naturligtvis inte fråga om att staten skall helt finansiera dessa lokaler utan blott medverka vid deras upprättande och därmed också erhålla någon kontroll över deras användning.

Det har egentligen varit ett gammalt frisinnat önskemål att få denna lokalfråga löst. Mauritz Hellberg motionerade i saken år efter år i riksdagen, men motionerna möttes av ett bleklagt nej från statsutskottet. I reservanternas skara återfann man bl. a. år efter år herr Kvarnzelius. Till slut blev det i alla fall ett positivt beslut i båda kamrarna. Jag tror att de erfarenheter man har ute bland landsbygdens bildningsföreningar och nykterhetsföreningar äro sådana, att man där rätt begriper innebörden i motionen och önskar att den nu skall leda till resultat i riksdagen. Jag förvånar mig verkligen över, att en del av landsbygdens representanter stå emot detta krav. Jag är tämligen övertygad om, på grund av vissa erfarenheter, att landsbygdens ungdomsföreningar även tillhörande andra partier än det jag representerar mycket väl förstå värdet av att denna fråga löses och mycket starkt komma att uppskatta, om riksdagen nu skulle gå till ett positivt beslut i ärendet. Jag vill erinra om de diskussioner, som på landskommunernas kongress tidvis förekommit om den ytterst värdefulla verksamheten för att skaffa bygdegårdar i varje kommun.

Jag vädjar till bondeförbundets representanter: inte tro ni väl att dessa ungdomsföreningar skulle finna det annat än tacknämligt, om från riksdagens och statsmakternas sida ett visst stöd kunde lämnas dem i deras verksamhet? I en framställning för en del år sedan kallade man detta förslag en »landsbygdskulturens egnahemsrörelse». Jag tror också att det i hög grad är en landsbygdskulturens egnahemsrörelse, som kräver ett stöd från statsmakternas sida.

Jag skall, då en verklig undersökning icke förut kommit till stånd och då man här icke begär annat än en allsidig undersökning och utredning, be att få i kammarens välvilja anbefalla utskottsutlåtandets yrkande om en sådan utredning.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Tham*, *Vollrath*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första kammarens första tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta

Om statlig medverkan för anskaffande av allmänna samlingslokaler.

(Forts.)

för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr *Sjödahl* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 54;

Nej — 61.

Därjämte utvisade omröstningsapparaten, att 5 ledamöter avstått från att rösta.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående avgivande av förnyad förklaring i enlighet med bestämmelserna i art. 36, andra stycket, av stadgan för den fasta mellanfolkliga domstolen, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 26, i anledning av väckta motioner om skärpning av utskyldsstrecket såsom villkor för kommunal rösträtt m. m.

*Ang. utskylds-
strecket såsom
villkor för
kommunal
rösträtt m. m.*

Konstitutionsutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft dels motionen nr 287 i andra kammaren av herr *Bengtsson* i Kullen, dels och de likalydande motionerna nr 171 i första kammaren av herr *Bagge* m. fl. och nr 519 i andra kammaren av herr *Lundqvist* m. fl., i vad sistnämnda motioner avsåge annat än skärpning av utskyldsstrecket som villkor för valbarhet till kommunala förtroendeuppdrag.

I motionen II: 287 hade hemställts, att riksdagen för sin del, efter av vederbörande utskott närmare utformat förslag, måtte besluta dels sådan ändring av 11 § i 1930 års lag om kommunalstyrelse på landet, att rättighet att deltaga i kommunalstämmas överläggningar och beslut icke finge utövas av den, som häftade för utskylder till kommunen, vilka förfallit till betalning under något av de tre sistförflutna kalenderåren, dels också motsvarande ändring i övriga kommunalförfattningar.

I motionerna I: 171 och II: 519, i vad de nu gjorts till föremål för behandling, hade hemställts, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en samtidig utredning dels angående skärpning av skattestrecket för kommunal rösträtt, varvid dock undantag från skattevillkoren borde göras för vissa oförskyllt skatteförsumlige, — — — dels angående förlust av rösträtt och valbarhet i fall av flagrant falskdeklaration, samt att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen skyndsammast framlägga de förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Med förmälan, att utskottet komme att avgiva särskilt utlåtande över motionerna I: 171 och II: 519, i vad de icke nu gjorts till föremål för behandling, hade utskottet i det nu ifrågakvarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

- 1) att motionen II: 287 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;
- 2) att motionerna I: 171 och II: 519, i vad de avsåge annat än skärpning av utskyldsstrecket som villkor för valbarhet till kommunala förtroendeuppdrag, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Ang. utskyldsstrecket såsom villkor för kommunal rösträtt m. m. (Forts.)
På framställning av herr talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande punktvis.

Punkten 1.

Beträffande den i förevarande punkt behandlade motionen II: 287 hade reservation anmälts av herrar *David Pettersson, Carl Lindmark, Rydberg, Hagström, Pehrsson* i Göteborg, *Ewald Lindmark* och *Lundqvist*, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr **Pettersson, David:** Herr talman! Jag har tillsammans med sex ledamöter av konstitutionsutskottet vid denna punkt avlämnat bl. a. en blank reservation, och jag anser mig därför böra säga några ord.

Alltsedan författningsriksdagen 1918 har frågan angående fullgjord skattebetalning såsom villkor för rösträtt varit brännande. Den var det givetvis vid ovannämnda riksdag, och sedan ha under årens lopp vid så gott som varje riksdag motioner väckts om lagändring i angiven riktning, men utan resultat. Främsta anledningen till att något resultat icke uppnåtts är svårigheten att skilja mellan ofrivilliga och verkliga skatteskokkare. Nu har vid nästa punkt i detta betänkande herr Reuterskiöld m. fl. avlämnat en reservation, till vilken jag och mina medreservanter ha anslutit oss, och i vilken reservation föreslås en utredning för att om möjligt lösa detta problem. Under sådana förhållanden har jag ingen anledning att här göra något yrkande. Men jag vill förklara, att skulle detta initiativ icke leda till något resultat utan få samma utgång som alla andra försök, vilka ha gjorts, måste man ju falla tillbaka på den ursprungliga inställningen vid 1918 års författningsriksdag och som kommit till uttryck i herr Bengtssons i Kullen motion.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

Punkten 2.

Enligt en vid utlåtandet avgiven, med 1 a) betecknad reservation hade herrar *Reuterskiöld, David Pettersson, Carl Lindmark, Rydberg, Hagström, Pehrsson* i Göteborg, *Persson* i Trången, *Ewald Lindmark* och *Lundqvist* ansett, dels att utskottets motivering bort i viss angiven del hava den ändrade lydelse, reservationen visade, dels ock att utskottet bort under punkten 2) hemställa, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning angående införande av fullgjord betalning under tre år av påförd skatt till kommunen såsom kommunalt rösträttsvillkor under förutsättning att samtidigt infördes bestämmelser varigenom de, som oförvällat häftade för skatten, skulle erhålla befrielse eller uppskov, med den verkan att häftandet upphörde, och att prövningen härav icke skedde i samband med prövningen av rösträtt och röstlängd.

I en annan reservation, betecknad med 1 b), hade herrar *Reuterskiöld* och *Persson* i Trången därjämte gjort följande uttalande:

»Då borgerlig enighet ej kunnat uppnås vare sig i fråga om tre års fullgjord skattebetalning som villkor, med vissa begränsningar, för kommunal rösträtt eller i fråga om gemensam rösträttsålder av 23 år vid alla val, hava förutsättningar saknats för yrkande om utredning om båda dessa frågor i ett sammanhang. Under sådana förhållanden hava vi desto hellre i nu föreliggande fråga medverkat till närmast förestående reservation, som densamma

Ang. utskyldsstrecket såsom villkor för kommunal rösträtt m. m. (Forts.)
i allt väsentligt överensstämmer med de yrkanden, vilka tidigare framförts i motioner från bondeförbundets sida utan att då vinna något stöd.»

Herr Reuterskiöld: Herr talman! Vid denna punkt har en reservation av nio av utskottets medlemmar bifogats. Dessa nios reservation går ut på en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning rörande möjligheten att införa fullgjord betalning under tre år av påförd skatt till kommunen såsom kommunalt rösträttsvillkor, under förutsättning att man samtidigt kan genomföra en ordning, som skiljer från varandra dem, vilka äro vad man kallar ofrivilliga skatteskolare, och dem, vilkas oförmåga att betala skatt är självförelid.

Mot kravet på tre års fullgjord skattebetalning, när skatt är påförd, ha väsentligen gjorts två invändningar. Den ena invändningen är, att rösträtten icke skall vara något skatteindrivningsmedel, utan man får sörja för att skatten blir indriven effektivt utan att man blandar in frågan om rösträtten. Denna invändning saknar emellertid, om man analyserar den, varje spår till grund. Ty det krav, som vi ha rest, på tre års fullgjord skattebetalning, har aldrig avsett, avser icke och kan icke heller avse att få in skatten, utan när kravet ställes, grundar det sig på den uppfattningen, att den fullgjorda skattebetalningen är ett yttre kriterium på och en viss garanti för den ansvarsmedvetenhet, som bör fordras av dem, som med begagnande av rösträtten pålägga andra personer avgifter och direkt eller indirekt votera om samhällliga angelägenheter. Om skatten är betald i efterhand eller icke, det är en sak, som har betydelse ur indrivningssynpunkt, men man går vid kravet på tre års fullgjord skattebetalning ut ifrån, att ansvarsmedvetandet skall leda till, att man betalar skatten i riktig tid. Sedan är det blott en praktisk konsekvens och en praktisk nödvändighet att även beakta de fall, då vederbörande inte gjort detta, utan kommer att betala under häftningstiden, eller kommer att genom indrivning bli befriad från häftandet. Man kan inte ur lagteknisk synpunkt lätt skilja det här fallet från dem, då vederbörande verkligen betalt i tid. Men huvudsaken är icke, att utskylderna skola bli betalade över huvud taget, utan att det skall vara ett ansvarsmedvetande, som gör, att man verkligen fullgör denna skyldighet. Det är detta, som är huvudsaken. I övrigt äro vi fullkomligt med om att besluta vilka indrivnings- och verkställighetsåtgärder som helst för att få in skatten. Men det inverkar inte ett spår på frågan om rösträttsvillkoret att hava fullgjort skattebetalningsskyldighet. Man blandar här alltså ihop två ting, och jag kan därför inte inse, att denna invändning mot förslaget har någon verklig grund.

Den andra invändningen bygger på en förutsättning, som innebär, att man i princip erkänner riktigheten av den här synpunkten om ansvarsmedvetandet. Man säger nämligen: »Ja, det kan ju finnas visst fog för att uppställa krav på att den, som är påförd skatt, också betalar den för att få rösträtt, men då blir följden, att även de, som äro ofrivilliga skatteskolare, komma att drabbas av rösträttsförlust, och det kan inte vara riktigt.» Man menar, att en sådan skatteskolare, om jag får använda det uttrycket — det är det populära och vanliga, fastän det inte är fullt exakt, men i alla fall kan det användas — en sådan där ofrivillig skatteskolare kan ha fullt ansvarsmedvetande om vad han skall göra, men han har inte förmågan, han kan inte betala, och då är det orimligt, menar man, att han likväl skall förlora rösträtten. Han har ansvarsmedvetandet men har inte den yttre förmågan, har inte medel och *kan* alltså inte betala. Denna invändning erkänner jag vara fullkomligt riktig. Med de andra, som äro så att säga frivilliga skatteskolare eller som självförelidat äro ur stånd att betala, tror jag inte egentligen, att någon har något större

Ang. utskyldsstreetet såsom villkor för kommunal rösträtt m. m. (Forts.) medlidande, utan ifråga om dem går man ut ifrån, att kunde man verkligen skilja fåren ifrån getterna, de ena från de andra, så kunde man reflektera på saken. Om man nu går ut ifrån detta och menar, att en sådan åtskillnad bör göras, så kommer invändningens kärnpunkt, som är den, att en sådan åtskillnad *kan* inte göras, det har 1918 års utredning visat: detta är ett argument, som går igen ständigt och jämt. Reservanterna ha, som jag tror, ganska klart sagt ifrån och visat, att detta argument inte heller har någon som helst beviskraft i föreliggande fall, ty 1918 års utredning tog sikte på frågan om att skilja, som man brukar säga, fåren från getterna i samband med röstlängdens upprättande och prövning av rösträttens existens eller icke, rösträttens suspension eller icke. Och här, med avseende å sambandet mellan prövningen av häftandets grund och röstlängdens upprättande, kommer 1918 års utredning till det resultat, att man inte kan skapa något organ, som vid en sådan prövning bleve höjt över varje tvivel på dess opartiskhet, politiskt sett.

Reservanterna erkänna, att denna synpunkt kan vara riktig, att denna utredning fortfarande kan ha beviskraft — vi gå inte in på frågan, om den har det, men erkänna möjligheten av att fortfarande beviskraft kan föreligga — men vi påstå att utredningen 1918 aldrig kan bevisa något, som den ej ens avsett att beröra. Den har aldrig avsett att beröra frågan om prövning av frivillighet eller ofrivillighet eller det självförvållade eller oförvållade häftandet i ett helt annat sammanhang. Vi framhålla i reservationen liksom man framhållit i de tidigare bondeförbundsmotionerna och i den nu föreliggande högermotionen, att man kan hänvisa till det faktiskt bestående förhållandet, att enligt lagen på grund av ömmande omständigheter befrielse från påförd skatt, för vilken man häftar, kan äga rum genom kvalificerad majoritets beslut, och då får vederbörande sin rösträtt utan särskilt beslut härom. Det har aldrig mig veterligen påståtts — och jag tror inte ens det kan påstås eller visas — att vid befrielse från skattskyldighet, vid befrielse från häftande vid ömmande omständigheter någonsin tagits hänsyn till de politiska konsekvenserna med avseende på rösträtten. Sådana ansökningar eller framställningar komma i regel under senare delen av året sedan uppboordsstämmorna äro hållna och då man skall gå till indrivningsåtgärder, men man prövar dem då inte ur synpunkten av rösträttskravet, utan man prövar dem ur den för kommunen mycket mera betydelsefulla synpunkten, om man kan få in dessa pengar till kommunens kassa eller inte. Man prövar dem just ur synpunkten av indrivnings- och betalningsmöjligheten, men tanken på rösträttsfrågan, som först över ett halvt år senare i juni och juli blir föremål för granskning inom kommunen, svävar inte alls för dessa granskande och beslutande korporationers syn. Nu mena reservanterna, att det är en ganska billig begäran att få 1918 års utredning angående skiljande av dessa kategorier i samband med rösträttens prövning, i samband med röstlängdens upprättande, kompletterad med en utredning, som tager sikte på särskiljande av de oförvållade och självförvållade skatteskolarna i ett helt annat sammanhang och vid en helt annan tidpunkt.

Jag har också mycket svårt att förstå, varför man skall göra invändning mot detta. Det har länge varit ett krav från bondeförbundets sida. I år ha högermotionärerna tagit sikte på detta, och vi äro inom bondeförbundet synnerligen glada, att så skett, därför att det visat, att den här synpunkten, att man måste göra ett försök att skilja dessa båda kategorier åt, har erkänts av riksdagens största borgerliga parti. Jag har inte alls svårt att förstå, att socialdemokraterna ställa sig emot detta krav på utredning. Hela deras inställning till frågan om skattebetalningen är sådan, att de med allt erkännande av de synpunkter, som här äro framställda, likväl måste säga, att den är ovidkommande för rösträtten, och den uppfattningen kan jag förstå. Den

Ang. utskyldsstreetet såsom villkor för kommunal rösträtt m. m. (Forts.) är konsekvent genomförd även då det gäller valbarheten. Men vad jag däremot har mycket svårt att förstå är, att då det största borgerliga partiet och det näst största borgerliga partiet inom riksdagen gå in för en begäran om *utredning*, kompletterande den förut föreliggande i denna punkt, det tredje borgerliga partiet inte bara ställer sig emot, utan också stjälpes förslaget. Det är uppenbarligen så, att detta parti ingalunda bleve bundet genom utredningen, som blott möjliggör en ny prövning, utan att denna prövning måste utmyнна i ett bifall till ett eventuellt förslag.

Jag har, som jag nyss sade, litet svårt att följa med i den galopp, som här pågår och som innebär, att denna utredning inte kan få komma till stånd. Jag misstänker, att om man inte ens nu kan få en sådan utredning, kommer kanske en oundviklig följd att bli ett återfall till den ståndpunkten, att man måste låta bli att skilja mellan de båda olika kategorierna.

I varje fall måste man taga hänsyn till den uppfattning, som är mycket allmän på Sveriges landsbygd, att man här inte vill veta av vad som kanske felaktigt men ganska expressivt, herr talman, kallas för »luffarerösträtt».

Under sådana förhållanden och under förhoppning, att det tredje borgerliga partiet skall taga sitt förstånd till fånga och följa de förnuftiga linjerna, tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till den av mig och åtta andra utskottsledamöter anförda reservationen.

Herr Bergman: Den siste ärade talaren har hemställt till vad han kallade det tredje borgerliga partiet att »taga sitt förstånd till fånga». Från ministerbanken hörde vi för en stund sedan, att man fordrade, att regeringen skulle »uraktlåta att använda sitt förstånd», och ministern underströk med rätta, att det var en orimlig begäran. Jag skulle vilja säga detsamma här. Vi vilja varken ta vårt förstånd till fånga eller avstå från dess bruk. Vi ha försökt använda vårt förstånd. Vi ha därvid förvisso lagt märke till det sympatiska drag, som finnes i dessa motioner, som nu senast varit på tal under punkt 2), sympatiskt däri att de inte vilja fara fram så hårt mot dem, som på grund av oförfvälad oförmåga inte kunnat betala sina skatter, utan vilja göra undantag för dem. Det är visserligen mera tilltalande än yrkandet i den motion, som skär alla över en kam och utan vidare vill utesluta från rösträtt var enda en, som inte betalt skatt under de tre sista åren. Men vi ha tyvärr ej kunnat finna, att i herr Bagges m. fl. motion, några förslag äro framställda som i realiteten ej äro bemötta i den mycket ingående utredning, vilken år 1918 ägde rum under ordförandeskap av numera justitierådet Alexanderson.

Det har nu anförts av utskottets ärade ordförande, att den gången gällde det endast att utreda, huruvida man skulle göra några undantag i samband med röstlängdens upprättande. Jag måste däremot erinra, att bevisföringen i denna ganska mångsidiga utredning är sådan, att den gäller även andra förhållanden än dem som föreligga i samband med röstlängdens uppgörande. Nu säges i herrar Bagges och J. B. Johanssons motion: »Det treåriga utskyldsstreetet kompletterat av de kommunala organens diskretionära prövningsrätt borde vara en framkomlig väg.» Alltså, de kommunala organens diskretionära prövningsrätt är vad som föreslås. Ja, den saken har varit prövad och bedömd i den alexandersonska sakkunnigutredningen. Det heter där bl. a.: »Att i ett ärende av denna beskaffenhet låta avgörandet bero av en diskretionär prövning med dess oundvikliga bismak av godtycke eller åtminstone sken av godtycke synes icke tillrådligt», etc.

Låt mig taga ett par exempel! Låt oss tänka på fallet arbetslöshet. Det gjordes år 1917 ett ofta citerat uttalande av andra kammaren vari hävdades

Ang. utskyllsstreetet såsom villkor för kommunal rösträtt m. m. (Forts.) den meningen, att »rösträtt bör icke förloras på grund av utebliven skattebetalning i sådana fall, då uteblivandet berott på den skattskyldiges sjukdom, oförvållade arbetslöshet eller andra liknande av honom själv icke vållade förhållanden». Låt mig då fråga: Vad är oförvållad arbetslöshet? Om det exempelvis uppstått strejk och en hel del arbetare deltaga i strejken, skall det räknas som oförvållad arbetslöshet? Man kan ju säga, att det beror på de strejkande själva, att de deltagit. Men jag frågar, hur många av dessa arbetare ha haft sin fullt fria vilja därvidlag? Och är det inte en smula obilligt att säga, att det är varje i strejken inblandad arbetares eget fel, om han blivit arbetslös i det fallet? Man nödgas nog betrakta månget sådant fall som oförvållad arbetslöshet. Men vilka och huru många fall? Det har kanske bjudits arbete, men arbetarna ville inte gå som strejkbrytare. Där rör man vid en mycket ömtålig sträng i arbetarmentaliteten, och jag hemställer, om det kan vara lämpligt att till »diskretionär prövning» av en kommunal majoritet anförtro sådana saker. Det uppstår givetvis en mycket stark frestelse i en så starkt partisplittrad tid som vår för en partibetonad majoritet att fälla ett utslag, som dikteras av politiska motiv, och det kan aldrig vara lämpligt att i en lag införa bestämmelser som låta avgörandet bero av så oberoändliga faktorer.

Ett par andra exempel! Man åberopar t. ex. sjukdom eller att man drabbats av en stor ekonomisk förlust. Vem skall avgöra huruvida den åberopade sjukdomen eller förlusten är oförvållad? Man kan ju ha vållat den genom dryckenskap eller annat överdåd. Hur skall bevisning här åstadkommas? Det skulle då vara genom intyg, utfärdat av någon ojävig person. Om dylika intyg yttras i den alexandersonska utredningen: »Oftast vore väl den skattskyldige hänvisad att med begäran om intyg hänvända sig till en viss person. Den anmodade hade i regel — framför allt i de större samhällena — att taga ståndpunkt till den framställda begäran på grundvalen av den utredning, den skattskyldige kunde lämna. Hans samtycke eller avslag gaves icke i känslan av att utöva någon domareprövning och måste därför så mycket mer bliva beroende på subjektiv läggning: den ene är sträng, den andre mild i bedömande av en ursäkts giltighet, den ene äger en rätt formell uppfattning i fråga om bevisningen, den andre tvärtom», och så vidare. Med andra ord, det blir ett godtycke, man kan inte komma ifrån det.

Det kan väl inte behövas flera exempel, ehuru förvisso en hel mängd andra fall skulle kunna anföras, lika talande som dessa, men det redan nämnda torde vara tillräckligt för att visa hur vanskligt, för att inte säga omöjligt, det är att åstadkomma fullt objektiva grunder, om man skall göra sådana undantag, som här påyrkas. Då är det förklarligt, att andra vilja gå fram på en sådan linje som herr Bengtsson i Kullen representerar. Han vill inte göra något undantag för någon, som inte betalt sin skatt. Men det är å andra sidan obilligt och hårt.

Svärigheten att åstadkomma en objektiv norm för skiljande av vad den föregående ärade talaren kallade fåren från getterna, är naturligtvis det, som vållat att inte bara för dem, som tillhöra vad han kallade det tredje borgerliga partiet, utan även för många andra, som tänkt över denna sak, en ganska stor betänksamhet uppstått på den här punkten. Man har inte ansett sig kunna i sakens nuvarande läge och med den motivering, som föreligger i dessa motioner kunna komma till något annat resultat än det, som riksdagen vid flera föregående tillfällen kommit till, nämligen avslag.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Häri instämde herr *Larsson, Viktor*.

Ang. utskyldsstrecket såsom villkor för kommunal rösträtt m. m. (Forts.)

Herr Strömberg: Herr talman! Jag skulle kunna inskränka mig till att i allt väsentligt instämma med herr Bergman i hans anförande. Det är också alldeles riktigt vad utskottets ärade ordförande påpekade, att socialdemokraternas ståndpunkt i detta fall varit och är fullkomligt konsekvent. Vi ha sedan gammalt hållit före, att den allmänna rösträtten inte skall bindas vid några penning- eller skattestreck av något slag, utan skall vara en fri och oinskränkt medborgarrätt. Men naturligtvis skulle vi inte ha något emot att gå herrarna tillmötes, om det finnes någon anordning, som verkligen kunde, som herr Reuterskiöld sade, skilja fåren från getterna.

Nu har utskottets ärade ordförande hemfallit åt tron på formerna i så hög grad, att han menar, att bara man inte gör detta särskiljande mellan oförvållade och självförvållade resterande i samband med röstlängdens upprätande, skulle det gå bra. Allt skulle då kunna ordnas på ett fullt tillfredsställande sätt. Ja, mina herrar, jag skulle vilja vädja till kommunalmännen i denna kammare, som veta hur dessa saker behandlas. Uppenbart är, att man för en sådan granskning måste tillsätta en kommitté, som efter uppberdsstämman skulle granska alla ansökningar som inkomma. Tro herrarna, att man inom en sådan granskningsnämnd skulle kunna borteliminera det politiska momentet? Jag är övertygad om att detta inte går, utan att man på ett alldeles särskilt sätt skulle anlägga politiska intressesynpunkter vid en sådan granskning. I en kommun, som kanske är övervägande högerbetonad, går utslaget åt ett håll och vice versa. Det skulle skapa en oreda i rösträttsförhållandena, som inte ur några synpunkter varit eller är önskvärd.

Detta är skälet till att vi motsätta oss en sådan utredning. Vi äro övertygade om att en utredning härom inte skulle leda till annat resultat än den alexandersonska på sin tid gjorde, att åtgärder i denna riktning äro och förbli omöjliga.

Jag skulle kunna sluta med detta, men jag måste säga till utskottets ärade ordförande, som aldrig brukar förfalla till att använda slagord i debatten, att när han nu använde ordet »luffarrösträtt», gick han utöver de gränser, inom vilka han brukar röra sig. Det var häromdagen en känd person, som uttalade sig i tidningarna och tyckte, att det gick för långt, när man till och med hade givit luffarna rösträtt. Detta argument har i realiteten intet reellt värde. Luffarna höra sannerligen inte till dem, som intressera sig för eller utöva någon rösträtt. Jag skulle vilja påstå, att de oordentliga människor, som skolka från sina skattebetalningar, ha vi heller inte i regel inom de politiska partierna. De tillhöra de indifferent massor, som inte ha något intresse av dessa saker.

På dessa skäl, herr talman, ber jag liksom herr Bergman att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr *Karlsson, Oscar Gottfrid*, och herr *Andersson, Anders*.

Herr Pettersson, David: Herr Bergman åberopade den alexandersonska utredningen, som han ansåg ha kommit till det resultatet, att det inte fanns någon framkomlig väg att skilja de verkliga och de ofrivilliga skatteskolklarna åt. Men vid denna utredning har inte prövats den väg, som anvisas i herr Reuterskiölds reservation; denna prövning återstår ännu, och det kan vara skäl att försöka få den till stånd.

Men, herr talman, det var egentligen inte för att säga detta, som jag begärde ordet. Utskottet har under denna punkt även avstyrkt herr Bagges m. fl. motion, som går ut på att rösträtten skall mistas vid flagrant falskdeklara-

Ang. utskyldsstrecket såsom villkor för kommunal rösträtt m. m. (Forts.) tion. En person, som deklarerar falskt, undandrar sig ju därmed att betala skatt. Han är en verklig skatteskolare och bör också behandlas som en sådan, d. v. s. mista sin rösträtt. Det är ju helt naturligt, att man förs in på denna tankegång. Men saken blir synnerligen komplicerad genom att straffet för falskdeklaration är infört i den allmänna strafflagen, som konstitutionsutskottet inte har någon befogenhet att befatta sig med. Därför har också utskottets majoritet ansett sig inte kunna syssla med detta förslag. Men uppenbart synes mig ändå vara, att denna sak har mera kommunalekonomiskt och kommunalrättsligt intresse än straffrättsligt, och att den därför kunde vara väl förtjänt att komma med i den utredning som här är ifrågasatt.

Då emellertid utskottet inte ansett sig kunna befatta sig med motionen, är ju ingenting att göra åt saken, och därför vill jag heller inte, herr talman, göra något yrkande.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på godkännande av den av herr Reuterskiöld m. fl. vid utlåtandet först avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herrar *Reuterskiöld* och *Bagge* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 26 punkten 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den av herr Reuterskiöld m. fl. vid utlåtandet först avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Herrar *Reuterskiöld* och *Bagge* begärde rösträkning.

Med anledning härav företogs till en början votering medelst omröstningsapparat. Sedan emellertid herr *Ström*, *Fredrik*, anmält, att fel måste hava uppkommit å omröstningsapparaten, ity att hans röst blivit å den i kammaren uppsatta voteringsstavlan oriktigt redovisad, verkställdes votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 67;

Nej — 56.

Därjämte hade 2 ledamöter förklarat sig avstå från att rösta.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 27, i anledning av väckta motioner om skärpning av utskyldsstrecket såsom villkor för valbarhet till kommunala förtroendeuppdrag.

*Ang. utskylds-
strecket såsom
villkor för
valbarhet till
kommunala
förtroende-
uppdrag.*

Konstitutionsutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft dels motionen nr 126 i andra kammaren av herr *Werner* i Höjen m. fl., dels motionerna nr 167—171 i andra kammaren av herr *Olsson* i Mora m. fl., dels ock de likalydande motionerna nr 171 i första kammaren av herr *Bagge* m. fl. och nr 519 i andra kammaren av herr *Lundqvist* m. fl., de sistnämnda i vad de avsåge frågan om skärpning av utskyldsstrecket som villkor för valbarhet till kommunala förtroendeuppdrag.

I motionen II: 126 hade hemställts, att riksdagen ville för sin del besluta vissa i motionen angivna ändringar i lagen om kommunalstyrelse på landet, lagen om kommunalstyrelse i stad, lagen om församlingsstyrelse, lagen om skolstyrelse i vissa kommuner och lagen om landsting.

I motionerna II: 167—171 hade hemställts,

A) att riksdagen måtte för sin del antaga i motionerna införda förslag till lagar om ändrad lydelse av 15 § i lagen om kommunalstyrelse på landet, 13 och 51 §§ i lagen om kommunalstyrelse i stad, 12 § i lagen om församlingsstyrelse, 8 § i lagen om församlingsstyrelse i Stockholm samt 8 § i lagen om skolstyrelse i vissa kommuner,

B) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om fortsatt utredning av frågan om fullgjord skattebetalning såsom villkor för valbarhet och behörighet till kommunala förtroendeuppdrag samt framläggande av förslag till de lagbestämmelser i ämnet, som kunde anses påkallade i anslutning till riksdagens tillkännagivna principståndpunkt.

I motionerna I: 171 och II: 519, i vad de nu gjorts till föremål för behandling, hade hemställts, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning — — — angående en skärpning av bestämmelserna av skatteplikt som valbarhetscensus för samtliga förtroendemän i de kommunala samfälligheterna — — — samt att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen skyndsamt framlägga de förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

1) att riksdagen i anledning av motionerna I: 171 och II: 519 samt II: 126 och II: 167—171 för sin del ville antaga under punkten införda förslag till lagar

a) angående ändrad lydelse av 15 § lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet;

b) angående ändrad lydelse av 13 och 51 §§ lagen den 6 juni 1930 (nr 252) om kommunalstyrelse i stad;

c) angående ändrad lydelse av 12 § lagen den 6 juni 1930 (nr 259) om församlingsstyrelse;

d) angående ändrad lydelse av 8 § lagen den 6 juni 1930 (nr 260) om församlingsstyrelse i Stockholm;

e) angående ändrad lydelse av 8 § lagen den 6 juni 1930 (nr 262) om skolstyrelse i vissa kommuner;

f) angående ändrad lydelse av 6 § lagen den 20 juni 1924 (nr 349) om landsting;

2) att riksdagen, i anledning av motionerna I: 171 och II: 519 samt II: 126 och II: 167, i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om skyndsamt utredning av och förslag i frågan om införande i kommunallag av allmänna valbarhetsbestämmelser rörande kommunala uppdragshavare.

Ang. utskyldsstrecket såsom villkor för valbarhet till kommunala förtroendeuppdrag. (Forts.)

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Strömberg, Oscar Gottfrid Karlsson, Sandegård, Källman, Borg, Fast, Nordström* i Torsby, *Johnsson* i Norrahammar och *Nilsson* i Göteborg ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa att

- 1) motionen II: 126,
- 2) motionerna II: 167—171 och
- 3) motionerna I: 171 och II: 519, i vad de avsåge frågan om skärpning av utskyldsstrecket som villkor för valbarhet till kommunala förtroendeuppdrag, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Strömberg: Herr talman! De motioner, som här föreligga och som konstitutionsutskottet har tillstyrkt, gå ut på en lagstiftning om skärpta villkor för innehav av kommunala förtroendeuppdrag. Det skulle sålunda i våra kommunallagar införas en bestämmelse, att person, som innehar kommunalt förtroendeuppdrag, inte får häfta för honom påförda utskylder under de tre sistförflutna kalenderåren.

Nu vill jag först på det bestämdaste understryka, att när utskottet inte har kunnat enas om en sådan lagbestämmelse, så beror det inte på att vi reservanter ha en annan uppfattning i själva principfrågan än utskottsmajoriteten. Vi dela utan minsta tvekan majoritetens mening, att den, som får sig anförtrott att disponera över kommunens och skattebetalarnas medel, också skall fullgöra de åligganden, som han fordrar av andra. Detta anse vi vara en så naturlig och riktig sak, att därom behöver man inte tvista, och det är heller inte om den saken som striden står. Vad vi ha olika meningar om är, huruvida det verkligen skall behöva lagstiftas för att upprätthålla detta i och för sig riktiga krav. Utskottet erkänner, att denna fordran i regel upprätthålles inom våra kommuner, men undantag, säger utskottet, ha förekommit, och det är för dessa undantag som det skall lagstiftas. Vår mening är, att man kan nå ett i stort sett tillfredsställande resultat utan att skriva in en sådan bestämmelse i våra kommunallagar. Jag skulle vilja se, hur det skulle ställa sig för det politiska parti, som låte sina representanter brista i fullgörandet av sina medborgerliga plikter. Jag är övertygad om, att det partiet ganska snart skulle bli utsatt för opinionens dom, och det på ett ganska kännbart sätt.

Att ett och annat undantag kan finnas, ge vi utskottet fullkomligt rätt i. Men det kan också tänkas undantag åt andra hållet, nämligen att en verkligt kunnig och intresserad kommunalman på grund av sjukdom eller oförvårdad arbetslöshet kan bli urståndsatt att fullgöra sina plikter mot kommunen. Det kanske även utanför hans krets är känt och vittnat, att han är en i högsta grad ansvarskännande medborgare, men det kan inte hjälpas: brister han för ett års skatt, skall han utan barmhärtighet avkopplas. Det är inte alldeles säkert, att inte de kommunala intressena i längden bli mera lidande på detta, än om han fått stanna kvar och så småningom gottgöra vad han inte tidigare förmått.

Det är klart, att man i princip kan uppställa detta villkor, men då kan man lika gärna uppställa andra moraliska kvalifikationsgrunder för innehav av offentliga uppdrag. Högern har konsekvent och riktigt varit inne på detta i föregående ärende, då den ansåg att en falskdeklarant inte borde vara röstberättigad och naturligtvis då inte heller innehava förtroendeuppdrag. Men, mina herrar, finns det något exempel på att en av rätten dömd falskdeklarant verkligen kunnat behålla ett allmänt förtroendeuppdrag. Det betvivlar jag på det allra bestämdaste. Sådana moraliska kvalifikationsgrunder kunna nog

Ang. utskyldsstrecket såsom villkor för valbarhet till kommunala förtroendeuppdrag. (Forts.)

vara bra i och för sig, men vad vi socialdemokrater vända oss emot är, att de skola fastslås i allehanda lagar. Det skulle bli, synes det mig, ett lagstiftande för lagstiftandets egen skull.

Detta är skälet till att vi ställa oss helt avvisande till detta projekt, och jag ber därför, herr talman, att få yrka avslag på de föreliggande motionerna.

Herr Reuterskiöld: Herr talman! Den motivering, som den siste ärade talaren gav för reservanternas ståndpunkt, ägde full bärkraft förra året, när i författningen angående kommunalstyrelse för Stockholm emot den kungl. propositionen infördes denna bestämmelse rörande valbarhetsvillkor. Då var det, med den uppfattning som den ärade talaren har, naturligt, att en sådan reservation gjordes. Men denna motivering räcker inte i år, såvida inte den ärade talaren anser, att det skall vara inkonsekvens i lagstiftningen och att bara Stockholms stad skall få denna förmån eller denna olägenhet inskriven i lagen. Vill man, att det skall vara likformighet för alla kommuner, så är det steg, som nu föreslås, bara ett följdsteg till det, som togs förra året. När Kungl. Maj:t har sanktionerat den lag angående kommunalstyrelse i Stockholm med denna föreskrift, som antogs förra året, hade det varit ganska naturligt, att man av Kungl. Maj:t skulle vänta ett förslag till samma bestämmelses konsekventa införande i övriga kommunallagar. Då något sådant förslag inte kommit, har utskottet ansett det onödigt och olämpligt att ånyo besvara Kungl. Maj:t med en skrivelse och för sin del föreslagit föreskriftens införande i de kommunallagar, som ligga under utskottets omedelbara befogenhet. Däremot har utskottet naturligtvis inte kunnat föreslå dess införande i fattigvårdslagen eller hälsovårdsstadgan eller sådana lagar, som inte helt ligga under konstitutionsutskottet, utan därför i betänkandets andra punkt nödgats hemställa, att Kungl. Maj:t åtminstone nu ville ta konsekvensen av förra årets beslut, sedan de kompletterats med dessa bestämmelser i kommunallagarna, och till nästa riksdag, som vi hoppas och anse vara möjligt, fastän det icke är utsatt, inkomma med förslag till sådana bestämmelser i kommunallag, att alla kommunala uppdrag komma under samma regler.

Själva principen avgjordes förra året, och det är ur synpunkten av konsekvens i lagstiftningen som jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på godkännande av den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Strömberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 27, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda upp-

Ang. utskyldsstreckets såsom villkor för valbarhet till kommunala förtroendeuppdrag. (Forts.)

maningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets memorial nr 28, med förslag till ändrad lydelse av § 6 mom. 10 riksdagsordningen, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Herr talmannen uppstod nu och avlägsnade sig, varvid ledningen av kammarrens förhandlingar övertogs av herr förste vice talmannen.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 6, angående regleringen för budgetåret 1936/1937 av utgifterna under riksstatsens sjätte huvudtitel, innefattande anslagen till kommunikationsdepartementet.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

*Anslag till
avlöningar vid
väg- och
vattenbyggnadsstyrelsen.*

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels godkänna av chefen för kommunikationsdepartementet förordad personalförteckning för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen;

dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1936/1937;

dels till Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1936/1937 anvisa ett förslagsanslag av 446,700 kronor, därav förslagsvis 183,000 kronor att utgå av automobilskattemedel;

dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda de övergångs- och tillämpningsbestämmelser, som vid genomförandet av de i förslaget innefattade organisationsändringarna kunde erfordras.

Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag innebar bland annat, att inom styrelsen skulle å extra stat såsom förste byråingenjör i lönegraden B 26 anställas en geotekniker med en avlöning av 9,200 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet behandlat en inom första kammaren av herr *Carl Forssell* väckt motion, nr 186, däri hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts äskande om anslag av 9,200 kronor för anställande av en geotekniker inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande förslag och med avslag å herr Forssells motion (I: 186), måtte

a) godkänna under punkten införd personalförteckning för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen;

Anslag till avlöningar vid väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. (Forts.)

b) godkänna likaledes under punkten införd avlöningsstat för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1936/1937;

c) till Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1936/1937 anvisa ett förslagsanslag av 446,700 kronor, därav förslagsvis 183,000 kronor att utgå av automobilskattemedel;

d) bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda de övergångs- och tillämpningsbestämmelser, som vid genomförandet av i förslaget ingående organisationsändringar kunde erfordras.

Herr Forssell: Herr talman! Utskottet har här tillstyrkt ett äskande om ett anslag på 9,200 kronor till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen för anställande av en geotekniker. Jag skulle inte ha brytt mig om att här försöka arbeta i sparsamhetsvänlig riktning när det gäller en så ringa summa, då det finns så många andra poster, där man skulle kunna spara betydligt större belopp, och jag skulle ha låtit denna post passera utan anmärkning, om inte anställandet av denne tjänsteman berörde en så viktig princip. Granskar man nämligen föreliggande handlingar så kan man ganska snart konstatera, att med det arbetssätt och de förhållanden, som råda inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, behövs inte denne tjänsteman för styrelsens räkning. Hans uppgift skall vara att granska inkommande förslag, vilka förslag utarbetas av vederbörande vägstyrelser och likställda och insändas till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen för granskning. Vidare skall denne tjänsteman utföra undersökningsförrättningar på platsen, alltså utanför väg- och vattenbyggnadsstyrelsens organisation och arbetsuppgifter.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen säges visserligen ivrigt ha framhållit att den behöver en geotekniker. Jag bestrider, att styrelsen överhuvud taget med sina nuvarande arbetsuppgifter behöver en sådan befattningshavare. Den, som skall granska ett broförslag eller ett vägförslag, vilket det här närmast gäller, måste själv vara tillräckligt kunnig ifråga om jord- och markundersökningar för att kunna bedöma den grundundersökning, som är gjord av vederbörande undersökningsförrättare. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen är så nyuppsatt, att den bör förfoga över behövtligt sakkunnigt folk, och jag är övertygad om, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsens tjänstemän äro fullt kompetenta att utföra det granskningsarbete, som åligger dem. Såvitt jag kan se av alla tillgängliga handlingar, har det inte kunnat anföras ett enda sakargument, som styrker, att styrelsen för sitt arbete behöver denne tjänsteman. Det visar sig också, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen meddelar, att denne tjänsteman skall uthyras till kommuner och vägdistrikt för utförande av undersökningsförrättningar. Han skall sålunda överta de undersökningsförrättningar, som för närvarande utföras av enskilda ingenjörer på anmodan av vägstyrelser med flera. Det gäller således en konsulterande ingenjörsversamhet som för närvarande handhas av enskilda. För detta ändamål skall alltså staten anställa en tjänsteman, som skall sitta i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och efter taxa och mot ett arvode, som tillfaller staten, utföra dessa undersökningar. Det är en tendens till instoppande av svenska folket i ämbetsverk, som jag inte kan godta. Det är en konskevens av de socialiseringssträvanden, som dyka upp på det ena området efter det andra med nuvarande sätt att sköta statens styrelse och förvaltning. Det gäller här ingenting, som behövs för väg- och vattenbyggnadsstyrelsens eget arbete, utan väg- och vattenbyggnadsstyrelsen utlovar enligt föreliggande handlingar, att hela lönen för denne tjän-

Anslag till avlöningar vid väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. (Forts.)
steman skall intjänas på hans konsulterande ingenjörsvärksamhet, för vilken betalningen skall gå till statsverket.

Skulle man gå in för en motsvarande anordning på andra områden, så skulle det bli en oerhörd ökning av statens tjänstemän för att de skola kunna fullgöra alla de uppdrag och sysslor som för närvarande utföras av privata personer, anlitade i olika situationer av statsverket.

Här sägs till exempel i papperen, att det under ett år har utgått ända till 15,000 kronor i arvoden till undersökningsförrättare på detta område. Ja, vi läste häromdagen, att reparationen av riksdagshusets tak skulle kräva i arvode till vederbörande arkitekter 60,000 kronor. Om 15,000 kronors arvode medför anställande av en ny tjänsteman, hur många tjänstemän behöver staten då sätta till, när man får höra, att reparationen av riksdagshusets tak skall kosta 60,000 kronor? Det kanske blir ett helt nytt ämbetsverk med generaldirektör och annat.

Det är sålunda ett ytterligt lösligt argument som är framfört, och själva principen är orimlig, såvitt vi skola leva i ett samhälle, där privat verksamhet fortfarande skall finnas.

Jag vill dessutom säga, att ingen skall tro, att en tjänsteman, som sättes att mot fast lön i ett statens ämbetsverk på uppdrag utöva konsulterande ingenjörsvärksamhet, på långa vägar presterar den iver och nedlägger den energi, som en privat företagare gör. Han må från början vara hur skicklig och energisk som helst; i samma stund som han sitter med fast avlöning och är befriad från alla risker, befriad från det mesta av den kritik, som drabbar en privat företagare från konkurrenter och andra, så kommer hans arbete att sjunka ner i en lägre klass. Detta är ofrånkomligt.

Den föreslagna anordningen är sålunda onödig med hänsyn till väg- och vattenbyggnadsstyrelsens uppgifter och kommer oundvikligen att bli till skada ur synpunkten av hur arbetet kommer att utföras. Jag har i min motion påpekat, att den klagan över vissa höga kostnader för sådana undersökningar, som kommit från visst vägstyrelsehåll, lätt kan avhjälpas genom att den taxa, som det är meningen att fastställa för undersökningar genom en statens tjänsteman, utfärdas till efterrättelse för privata undersökningsförrättare. Då blir kostnaden för vägstyrelserna precis densamma, vare sig man går den ena eller andra vägen, och deras klagan bör då förstummas, men man har då inte gjort detta intrång på den privata verksamheten och tagit ett nytt steg mot socialisering och svenska folkets förflyttning till ämbetsverk.

Herr talman, jag skall därför yrka avslag på utskottets hemställan i denna punkt.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Då jag har deltagit i den förberedande behandlingen inom utskottet, ber jag få meddela, att jag vid granskningen av detta ärende inte kunnat komma till annat resultat än att det är en välbetänkt åtgärd, som Kungl. Maj:t på den här punkten föreslår. Det har visat sig, att vägstyrelserna varit i behov av sakkunskap på det här området, och de ha för det ändamålet använt sig av en av de hos järnvägsstyrelsen anställda geodeterna. Det har uppgivits i propositionen, att man för 9 län kommit till det resultat, att vägstyrelsernas kostnader för anlitaandet av sådan sakkunskap under 1933 uppgick till 8,500 kronor, och under år 1934 hade kostnaderna stigit till 15,000 kronor. Detta visar ju, att det för vägstyrelserna förefinnes ett behov av tillgång till en tjänsteman av detta slag.

Nu säger herr Förssell, att någon sådan inte behöves inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, utan att dess egna tjänstemän äro fullt kompetenta att utföra detta arbete. Men väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anser själv, att den

Anslag till avlöningar vid väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. (Forts.)
är i avsaknad av just den speciella sakkunskap på området, som här kommer i fråga.

Det gäller här ingen speciell nyhet. Det finnes, som jag nämnt, i järnvägsstyrelsen anställd sådan geodetisk sakkunskap, och med den omfattning, som vägväsendet nu har tagit, då därpå nedlägges bortåt 100 miljoner årligen — om man inräknar även underhållet — är det uppenbart, att det är mycket viktigt, att de planer, som uppgöras, också grunda sig på tillräckligt noggranna markundersökningar. För en brobyggnad — och sådana företag äro ju ganska dyrbara i vissa fall — betyder det ganska mycket, om en brist i planen föreligger. I så fall kan en del arbeten få göras om, och väg- och brosakkunniga ha också i sitt utlåtande framhållit önskvärdheten av att detta förebyggas. Såsom skäl anföras bland annat, att ju fullständigare och tillförlitligare de uppgifter äro, som lämnas i programhandlingarna, med desto mindre riskmarginal behöva entreprenörerna räkna och desto lägre blir priset för det utbudna arbetet. Det är sålunda uppenbarligen en praktisk åtgärd, som här föreslås, mot vilken man inte gärna kan rikta någon erinran.

Herr Forssell antyder i sin motion, att det blir en överorganisation på grund av att det dessutom skulle komma att finnas en dylik tjänsteman i väginstitutet, men denne tjänsteman i väginstitutet har ju rena forskningsuppgifter, under det att innehavaren av den befattning, som man ämnar inrätta inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, skall ligga ute på markundersökningar och fullgöra mera praktiska uppgifter.

Den av herr Forssell anvisade utvägen att anlita privata eller andra ingenjörer till att efter fastställd taxa utföra dessa arbeten innebär även den i viss mån en dubbelorganisation, ty herr Forssell medger, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen måste — om det äro vi alla ense — utöva den kontrollerande verksamheten. När då väg- och vattenbyggnadsstyrelsen säger, att den även för kontrollen är i behov av en tjänsteman av detta slag, så förmenar jag, att det då väl är bättre, att nu ifrågavarande behov fylles inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och vederbörande får stå till vägstyrelsernas förfogande. Det blir ju då en kontroll redan från början vid planernas uppgörande. Hur skall väg- och vattenbyggnadsstyrelsen kunna granska de planer, som uppgöras, om den, såsom den själv säger, inte har den tillräckliga sakkunskapen?

Nu har utskottet under behandlingen av detta ärende undersökt, huruvida det inte är möjligt att låta den ene av de två geodeter — alltså tjänstemän av liknande slag — som finnas i järnvägsstyrelsen, flytta över till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen med hänsyn till det minskade järnvägsbyggandet, som vi ju alla känna till. Utskottet har i sitt utlåtande på sid. 6 hänvisat till detta förhållande och fäst uppmärksamheten på, att det borde övervägas, huruvida inte en samverkan mellan kungl. järnvägsstyrelsen och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i det avseendet kunde ske, så att de båda styrelsernas behov kunde tillgodoses genom bara en tjänsteman i vardera styrelsen. Längre har inte utskottet ansett sig böra eller kunna gå.

Att i detta sammanhang tala om socialisering eller dylikt är en överdrift. Sådana synpunkter kan man inte anlägga på en tjänstemannafråga av detta slag. Här gäller det ju att fylla ett praktiskt behov, som redan är dokumenterat och bestyrkt därigenom, att bara i 9 län vägstyrelserna under 1934 ha fått utbetala 15,000 kronor för att anlita sakkunskap för detta ändamål. Genom den anordning, som föreslås av Kungl. Maj:t, får ju vägororganisationen sin egen tjänsteman, och det blir faktiskt billigare än vad det nu är.

Jag har därför, som jag i början nämnde, inte kommit till annat resultat, än att det är riktigt vad som här föreslås, och jag anser mig därför, herr talman, böra yrka bifall till utskottets förslag.

Anslag till avlöningar vid väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. (Forts.)

Herr **Forssell**: Herr talman! Det är alldeles felaktigt vad herr Johansson påstår, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen för att utföra sin nuvarande gärning skulle behöva en förstärkning av sina tjänstemän med en geotekniker. Dess nuvarande gärning innefattar icke att utföra någon undersökning på platsen, utan dess gärning är uteslutande att utöva kontroll över att beräkningar och konstruktioner äro riktiga och ekonomiskt förnuftiga. Den har således för närvarande intet som helst behov av någon tjänsteman, som är speciellt tränad i att utföra dessa undersökningar i terrängen, ty enligt alla författningar äro dessa undersökningar tilldelade vägingenjörer eller privata sakkunniga, som tillkallas då vägingenjörerna inte ha tid att utföra förrättningar. Det är således en alldeles ny funktion, som skulle tilläggas kungl. väg- och vattenbyggnadsstyrelsen genom denna anordning. Och detta skulle ske nu strax efter att styrelsen nyligen blivit omorganiserad. Det bör sålunda föreligga ganska allvarliga skäl, innan man börjar på och plåstrar med en utvidgning av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen så snart efter dess omorganisation, och det enda argument, som förekommer här, är just detta, som herr Johansson anförde, att ett år hade summakostnaden för sådana här undersökningar gått till cirka 8,000 kronor för de ifrågavarande 9 länen och ett annat år till 15,000 kronor, och då anser man, att man för ett ingenjörsarbete av den storleksordningen lämpligen bör tillsätta en särskild tjänsteman med lön av 9,200 kronor för att taga hand om denna sak.

Om herr Johansson i sitt arbete här skulle fortsätta att genomföra denna synpunkt och gå igenom våra olika ämbetsverk och se efter, huru stora kostnader de under olika år lägga ned på att anlita privat sakkunskap på det ena eller andra området — jag vill t. ex. rekommendera herr Johansson att gå igenom kungl. byggnadsstyrelsens räkenskaper och se efter, hur stora arvoden privata arkitekter, som ha titeln »arkitekt i Kungl. byggnadsstyrelsen» få för sina uppdrag att rita och leda arbeten för statens räkning — då skall herr Johansson finna, att de summorna äro av en helt annan storleksordning än dessa fattiga 8 å 15,000 kronor. Trots herr Johanssons motsägelser är detta ingenting annat än en inledning till socialisering av en privat verksamhet, som staten förut har utnyttjat.

Jag har redan i motionen punkt för punkt gått igenom dessa argument från brosakkunniga och från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och Kungl. Maj:t. Jag vill inte trötta kammarens ledamöter, av vilka ju de flesta inte ha en aning om dessa saker, med att upprepa dessa argument. Jag vill endast påpeka, att dessa undersökningsförrättningar förekomma inte bara när det gäller broar, vägar och kajer, utan även vid husbyggen och överhuvud taget i all byggnadsverksamhet, och detta arbete har skötts med i regel mycket stor framgång under många, många år av våra privata byggnadsingenjörer, och de skulle göra det i fortsättningen också, och byggnadsingenjörerna behöva sannerligen inte någon hjälp från någon statens ämbetsman, som sitter i något ämbetsverk för att där tillhandagå efter taxa, utan de komma som sagt att med framgång och skicklighet sköta dessa uppdrag även i fortsättningen. Det är ingen som helst svårighet för staten att få all den sakkunniga hjälp, som behöves på det här området, efter en skälig taxa. Någon oskäligt låg eller oskäligt hög taxa kommer staten naturligtvis inte själv att ställa upp för detta, och staten kommer alltid att kunna få privat folk, som hjälper den efter en skälig taxa. Då kan sålunda problemet lösas på utomordentligt enkelt sätt utan sådana här ingrepp, som innebära en socialisering, herr Johansson, ty det är just en socialisering, som herr Johansson och hans borgerliga vänner hjälpa den nuvarande regeringen att genomföra på denna punkt, till eventuell efterliknelse i fortsättningen.

Anslag till avlöningar vid väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. (Forts.)

Herr **Johansson, Johan Bernhard**: Herr Forssell förbiser alldeles, att om privata eller andra ingenjörer skola utföra de här undersökningarna åt vägstyrelserna — olika ingenjörer för olika vägstyrelser — så skola dessa planer skickas upp till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen för granskning, och då behöver väl väg- och vattenbyggnadsstyrelsen en sakkunnig av just detta slag för att kunna granska de uppgjorda planerna. Är det då inte bättre, när det räcker med en man för både väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och samtliga landets vägstyrelser, att allt förenas hos denne ende man? Det synes mig vara en mycket praktisk åtgärd att på detta sätt mannen stationeras hos den kontrollerande myndigheten och sedan står i kontakt med de olika vägstyrelserna och hjälper dem, rådgör med dem och står till tjänst redan från början med planernas uppgörande, för att sedan inom verket fullgöra den slutliga granskningen. Det måste bli en dubbelorganisation efter herr Forssells linjer, ty väg- och vattenbyggnadsstyrelsen kan inte undvara en tjänsteman av detta slag.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr **Forssell**: Herr Johansson säger, att det blir dubbelarbete, om en man utför undersökningen och en annan granskar den. Det är inte dubbelarbete, herr Johansson, det är *granskning*. Men om samme man sättes att såväl fullgöra undersökningen på arbetsplatsen som sedan resa hem till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och där sätta sig och granska vad han själv gjort, då blir det inte någon granskning. Alltså är den principorganisation, som nu finnes, mycket förnuftig, nämligen att en man gör undersökningsarbetet och upprättar förslagen och dessa sedan skickas in till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen för granskning. Då blir det verkligen en opartisk granskning.

Detta tages bort genom den här anordningen, ty genom denna får den man, som skickas ut från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen till att göra undersökningsförrättningen, ingen granskning på sig, utan han får en uppgift av styrelsen och utför detta arbete. Eller skola eventuellt de *andra* tjänstemännen utföra granskningen av denne mans arbete? Då kunna de lika bra utföra granskningen av den private sakkunniges arbete, som eventuellt gjort undersökningen.

Jag tror inte herr Johansson har någon framgång med detta försök att karaktärisera förekomsten av en undersökningsförrättare och en av honom oberoende granskare till något sorts dubbelarbete. Det är tvärtom nödvändigt i all sådan verksamhet, att det är en man, som är oberoende av förarbetena, som gör granskningen. Eljest blir det ingen granskning. Och granskning måste vi ha vid alla sådana här arbeten, ty fel kunna dock begås, och de upptäckas givetvis mycket lättare av den, som inte varit med och gjort förarbetena.

Herr **andre vice talmannen**: Jag har inom utskottet biträtt det förslag, som här föreligger. Vi ha noga övervägt såväl Kungl. Maj:ts framställning som även den av herr Forssell väckta motionen, men vi funno ändå inte anledning att biträda herr Forssells yrkande.

Jag trodde, när jag läste herr Forssells motion, att det var av sparsamhets-skäl — sålunda för att förekomma statsutgifter för onödiga arbetskrafter — som han hade väckt den här motionen, d. v. s. att han ansåg, att en tjänsteman inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen inte skulle bli fullt sysselsatt med dylika arbetsuppgifter. Men när jag hörde vad herr Forssell yttrade, inte i det sista utan i det närmast föregående anförandet, så framgick det

Anslag till avlöningar vid väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. (Forts.)
snarare att det var helt andra motiv, som hade bestämt herr Forssells ställningstagande i denna fråga.

Herr Forssell talade om att man här ämnade lägga i statens hand en uppgift, för vilken man eljest skulle ha tillgång till kvalificerad arbetskraft i den fria marknaden, och att detta skulle innebära en socialisering. Men jag får säga, att den socialiseringen bör inte avskräcka någon. Och skulle motionens syfte vara att bereda arbetstillfällen åt på detta område privat verksamma personer och att skydda arbetsområdena för dessa, då får jag säga, att åtminstone kan icke detta vara förenligt med vägdistriktens intressen, men när herr Forssell gjorde jämförelser t. ex. med de ersättningar, som utbetalades i kungl. byggnadsstyrelsen, får man väl förutsätta att det bleve de privata sakkunniga som skulle ha större möjlighet att för sina uppdrag begära arvoden, som mången gång kunde anses mer än skäligen, och att det inte skulle bli någon besparing för det allmänna. Vi ha emellertid inte sett saken enbart från denna synpunkt, utan vi ha sett den mest från kontrollsynpunkt, men även för att härigenom skulle beredas tillgång till en kompetent person, som kunde stå vägstyrelserna till tjänst med hjälp, när de behövde sådan.

Järnvägsstyrelsen uttalade också, när vi frågade den, att den haft stor nytta av sina geotekniker, som undersökt byggnadsplaner och grundförhållanden när det gällde järnvägsbyggen. Man sade, att sådan sakkunskap behövdes även för vägbyggandet, och jag vill anföra ett belysande exempel från mitt hemlän. Det är bara några månader sedan en väg, som där lagts över en mosse, en vacker dag sjönk ned i djupet. Till all lycka befann sig ingen just på den del av vägen som sjönk. Eljest kunde en stor olycka ha inträffat. Saken berodde naturligtvis på, att inte tillräckligt noggranna undersökningar av sakkunnig person verkställdes, innan arbetet kom till stånd.

Det är just för att förekomma sådant, man nu har biträtt det här föreliggande förslaget. För att det inte skulle anställas för mycket arbetskraft har statsutskottet gjort det uttalandet, vilket herr Johansson påpekade, där det ifrågasattes, i vilken utsträckning det är möjligt att kunna anlita även den kraft, som nu finnes inom järnvägsstyrelsen på detta område.

Jag kan alltså inte se, att det finnes skäl att här gå emot utskottets förslag, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till detsamma.

Herr Forssell: Det var mycket intressant att få höra hur den ärade vice talmannen kunde vända mitt anförande till att jag inte ville befordra sparsamheten. Frågans kärna är: Vad kommer detta att kosta vägdistrikten, som närmast representeras av den föregående talaren? Om denna sakkunskap, då den anlitas för arbetet hos vägdistrikten, erhåller ersättning efter en taxa som är densamma, vare sig det är en privat sakkunnig eller en tjänsteman i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, som gör arbetet, så torde väl kostnaden bli densamma, vare sig arbetskraften kommer från det ena eller andra hållet. Hur det skall kunna minska eller öka kostnaden från vägstyrelsens synpunkt om man begagnar den ena eller andra metoden, har jag svårt att förstå.

Jag kan inte annat än konstatera, att anförandet i allt, som rörde den delen, hängde i luften, och vad den övriga delen beträffar, så ha vi ju debatterat den tillräckligt, för att det skall vara fullständigt klart, att denna tjänst i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen är onödigt, eftersom styrelsen själv säger, att den inte behöver anlita mannen i fråga mera än att den skulle kunna skicka ut honom att intjäna hela sin lön på konsultationsverksamhet på andra ställen än i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Det är ju dock ofrånkomligt, att detta är premisserna för åtgärden.

Om sedan herrarna inte vilja erkänna, att detta är en socialisering, så be-

Anslag till avlöningar vid väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. (Forts.)
klagar jag livligt, att det på borgerligt håll råder en så grumlig uppfattning på det här området, att man där inte själv fattar vad man gör. Men det är inte något annat att göra än att konstatera detta.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de där-
under förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i
den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på bifall till utskottets
hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till den i ämnet väckta
motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med
övertvägande ja besvarad.

Punkterna 4—6.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 7.

Lades till handlingarna.

Punkterna 8—11.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 12.

Lades till handlingarna.

Punkten 13.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 14.

Lades till handlingarna.

Punkterna 15—29.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 30.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels till iståndsättande av hangaren å Torslanda flygplats för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av 21,300 kronor; dels ock medgiva, att staten tillhöriga hangar och slipanläggning å flygplatsen finge överlätas till Göteborgs stad under villkor, som av departementschefen angivits.

*Om anslag
till belysnings-
anläggning å
Torslanda
flygplats
m. m.*

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 184, av herr *E. Sjödahl* m. fl. och den andra inom andra kammaren, nr 418, av herr *E. Lithander* m. fl., hade hemställts, att riksdagen å sjätte huvudtiteln måtte bevilja: 1. Såsom bidrag till nybyggnader m. m. för Torslanda flygplats 40,000 kronor; 2. För belysningsanläggning å Torslanda flygplats 160,000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte

1) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 184 och II: 418 i vad de skilde sig från detta förslag, till iståndsättande av hangaren å Torslanda flygplats för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av 21,300 kronor;

Om anslag till belyningsanläggning å Torslanda flygplats m. m. (Forts.)
2) medgiva, att staten tillhöriga hangar och slipanläggning å flygplatsen finge överlåtas till Göteborgs stad under villkor, som av departementschefen angivits.

Herr **Sjödahl**: Herr talman! Det har tydligtvis varit statsmakternas avsikt, att en av de större luftfartsförbindelserna skulle gå längs västkusten mellan Oslo, Göteborg, Malmö och Köpenhamn och att denna förbindelse skulle kunna träda i funktion redan från och med 1 januari nästföljande år. För att detta skulle kunna bli en verklighet erfordras vissa arbeten ute på Torslanda flygplats, speciellt belyningsanordningar samt uppförande av vissa ekonomibyggnader. För liknande ändamål ha såväl Malmö som Stockholm erhållit statsbidrag, och staten har i vissa fall ersatt dessa saker helt och hållet. Göteborgs myndigheter gingo in med framställning till regeringen om anslag för dessa ändamål. Luftfartsmyndigheten tillstyrkte, kommerskollegium tillstyrkte, generalpoststyrelsen var starkt intresserad, men framställningen föranledde intet yrkande från Kungl. Maj:ts sida.

Utskottet har varit ännu mera konungsligt än konungen själv. Det är tämligen snävt i sitt avstyrkande. Göteborgs stad har offrat över en miljon kronor för detta ändamål. Den har visat sitt intresse för ordnandet av dessa saker tidigare än andra städer och i minst samma, ja, säkerligen större utsträckning än de andra städer, som ha kunnat komma ifråga. En sådan offervilja kan naturligtvis i längden inte hållas vid makt, om det inte från statsmakternas sida visas intresse och god vilja att främja denna luftfartsförbindelse.

Jag skulle vilja uttala den förväntan, att den offervilja, som Göteborgs stad visat, och det intresse, som staden har ådagalagt för detta ovedersägligen statliga ändamål, måtte i en snar framtid leda till en annan och mera givmild inställning från statsmakternas sida.

Herr talman, jag har intet yrkande.

I herr Sjödahls yttrande instämde herr *Petersson, Knut*.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

Punkterna 31—39.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 40 och 41.

Lades till handlingarna.

Punkterna 42—49.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 50.

Lades till handlingarna.

Punkten 51.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 52.

Lades till handlingarna.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 4 § sista stycket förordningen den 4 oktober 1929 (nr 307) angående tullrestitution, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 17, i anledning av väckta motioner om befrielse för travtävlingar och kapplöpningar från nöjesskatt. *Ang. nöjesskatten vid travtävlingar och kapplöpningar.*

I två likalydande, till bevillningsutskottet hänvisade motioner, nr 105 i första kammaren av herr *Alexander Nilsson* m. fl. och nr 255 i andra kammaren av herrar *Nilsson* i Hörby och *Pettersson* i Rosta, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i kungl. förordningen av den 30 maj 1919 om rätt för kommun att upptaga särskild avgift vid vissa offentliga nöjeställningar, att travtävlingar och kapplöpningar undantoges från de nöjen, för vilka skatt kunde uttagas.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet av angivna orsaker hemställt, att de likalydande motionerna I: 105 av herr *Alexander Nilsson* m. fl. och II: 255 av herrar *Nilsson* i Hörby och *Pettersson* i Rosta, om befrielse för travtävlingar och kapplöpningar från nöjesskatt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar *Löfvander* och *Hammarlund*, vilka på anförda skäl ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen, i anledning av de likalydande motionerna I: 105 och II: 255, måtte besluta, att den i 3 § förordningen den 30 maj 1919 om rätt för kommun att upptaga särskild avgift vid vissa offentliga nöjeställningar omförmälda nöjesskatt skulle i vad anginge kapplöpning och travkörning, utgå med följande belopp: 5 öre för biljett, vars pris vore högst 50 öre, 10 öre för biljett, vars pris överstege 50 öre men ej 1 krona, och därutöver 10 öre för varje påbörjat belopp av 50 öre utav biljettpriset.

Herr Löfvander: Herr talman! Vid utarbetandet av 1919 års nöjesskatteförordning rådde olika meningar beträffande beskattningen av hästporten. Det framgår av motionen, där det framhålles, att landskamreraren O. V. Landén, som hade sig denna fråga anförtrodd, för sin del ansåg, att det var ytterst tveksamt, huruvida hästsportstävlingar överhuvud borde beskattas, och han föreslog, att, därest så skulle ske, dessa sportgrenar i varje fall borde inrangeras i den lägst beskattade kategorien, d. v. s. med 10 procents skatt. Av de myndigheter, som hördes angående förslaget, nämnas statskontoret, kammarrätten, överståthållarämbetet ävensom länsstyrelserna i Malmöhus samt Göteborgs och Bohus län. Av dessa myndigheter ville statskontoret, kammarrätten och länsstyrelsen i Malmöhus län helt undantaga travtävlingar och kapplöpningar från skatteplikt med hänsyn till deras betydelse för hästaveln. Majoriteten av samtliga hörda myndigheter var alltså av den uppfattningen, att dessa tävlingar inte alls skulle beskattas.

Syftet med totalisatorspelen är att stimulera intresset för hästaveln samt att medelst inkomster från totalisatorn bringa ekonomiskt stöd åt landets hästavel. Det är numera en allmänt stadgad uppfattning, att dessa tävlingar inte enbart ha karaktären av nöjen. Hela anslaget till vår hästavel utgår av totalisatorsmedel, och det har vissa år hänt, att man har överfört totalisatorsmedel till den allmänna budgeten.

I de väckta motionerna har man begärt hel befrielse från nöjesskatt för dessa kapplöpningar och travtävlingar. Även om jag lutar åt den meningen, att motionärerna ha rätt i att dessa tävlingar inte böra beskattas, har jag för till-

Ang. nöjesskatten vid travtävlingar och kapplöpningar. (Forts.)
fället inte kunnat vara med om motionärernas förslag, d. v. s. icke förrän en utredning i denna fråga föreligger. Jag har inom utskottet försökt få fram en kompromisslinje, i det jag föreslog, att man under övergångstiden, tills denna utredning, som man åberopar, föreligger, skulle beskatta dessa tävlingar med samma skattesats som tillämpas för biografföreställningar. Jag fick ingen anslutning till detta mitt förslag, och det föreligger alltså en reservation av mig och en kamrat i andra kammaren, vari vi yrka bifall till det förslag, jag nyss omnämnde.

Utskottet har yttrat sig välvilligt om motionen, men har kommit till ett negativt resultat och avstyrker motionen. Det är ju så vanligt, att man i ett utskott åberopar utredningar och jag kan inte säga annat än att det nog är riktigt, att man så gör, i synnerhet om man åberopar pågående utredningar, men det har utskottet inte gjort. Utskottet har vid sin behandling av denna fråga åberopat en utredning, som begärdes vid 1933 års riksdag. Denna utredning är inte igångsatt. Jag anser det alltså vara en synnerligen svag motivering för detta avslagsyrkande, som utskottet kommit till.

Den utredning, som begärdes av 1933 års riksdag, syftar till utredning av hela nöjesskatteproblemet, och vi kunna väl inte vänta resultatet av den så snart. Jag tror inte, att man kan se så ljust på frågan som utskottet gör, då det yttrar: »Utskottet förutsätter nämligen, att den av riksdagen begärda utredningen inom den närmaste tiden kommer till stånd.» Det är ju ett önskemål, som man kan uttala, och jag vill understryka det önskemålet och uttala en förhoppning om att så skall ske.

Travtävlingar och kapplöpningar jämföras ju med rätt enkla nöjen, om jag får lov att uttrycka mig så. Man har i den förordning, som nu gäller, jämfört dessa tävlingar med cirkus-, varieté- och kabaretföreställningar, uppvisning av professionell idrott samt andra liknande tillställningar såsom boxningsmatcher, motorfordonstävling och uppstigning i luftballong och flygmaskin. Man får väl medge, att med den ståndpunkt, som vårt travväsen och vår hästsport nu intaga, kan man inte jämföra dem med dessa tredje klass nöjen.

Jag har därför ansett, att man, som jag tidigare nämnde, under en övergångstid, tills utredningen är klar, borde kunna gå med på en lindring. Jag har, som jag också nämnde, inte kunnat få anslutning till denna tanke i utskottet, men jag skall, herr talman, be att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Häri instämde herrar *Elof Andersson, Gustaf Tamm* och *Mannerskantz*.

Herr Nilsson, Bernhard: Herr talman! Utskottets majoritet och reservanterna gå ju så till vida på samma linje, att man är överens om att en lättnad bör ske beträffande nöjesskatten vid hästtävlingar. Den enda skillnaden är, att reservanterna föreslå ett omedelbart beslut, under det att utskottets majoritet förordar en utredning.

Det har också framhållits i utskottets motivering, att vid denna utredning bör undersökas bland annat, huruvida hästaveln för närvarande är fullt tillgodosedd genom nu utgående totalisatorsmedel. Det kan ju tänkas den möjligheten också, att det kan anses lämpligt att tilldela hästsporten en större del av totalisatorsmedlen.

Vad beträffar denna utredning, som begärdes 1933, så var ju avsikten, att den skulle omfatta nöjesskatteförordningens bestämmelser överhuvud taget. Men utskottet framhåller här, att en utredning på detta område borde igångsättas snarast möjligt och sålunda ett positivt förslag föreläggas riksdagen.

Ang. nöjesskatten vid travtävlingar och kapplöpningar. (Forts.)

Jag anser för min del, att riksdagen inte för närvarande kan gå in för ett utan utredning besluta i enlighet med reservanternas förslag, och ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Nilsson, Alexander: Herr talman! Som motionär skulle jag helt enkelt kunna förklara mig rätt tacksam mot utskottet för dess välvilliga motivering. Jag kan emellertid inte låta bli att säga några ord därutöver.

Såsom redan den förste talaren framhöll, har ju på detta område genom totalisatorns tillkomst uppstått en inkomstkälla för staten, som skulle användas de inflytande medlen till att premiera och underlätta hästaveln. Redan år 1919, då en utredningsman hade hand om denna fråga, uttalade han, att om hästkapplöpningar och travtävlingar överhuvud taget skulle vara beskattade, borde denna skatt vara den lägsta möjliga. Om utskottet hade hävdats samma åsikt och föreslagit, att man hädanefter skulle tillämpa den lägsta beskattningsgraden, skulle jag ha förklarat mig alldeles nöjd. Men nu har man svarat på motionen, att en utredning pågår, och så hänskjuter man ärendet dit i avvaktan på att denna utredning skall bli klar. Nog hade det väl varit bättre, om utskottet åtminstone hade beslutat föreslå att den lägre skattesatsen skulle tillämpas tills denna utredning blir färdig. Då hade mina önskningar blivit tillfredsställda.

Herr talman! Med tanke på den motivering, som utskottet har framlagt, skall jag likväl inte yrka bifall till motionen, men jag uttalar en önskan, att den påtänkta utredningen med det snaraste måtte få tillfälle att uttala sig om denna nöjesskatt.

Herr Sjö Dahl: Herr talman! Här har från motionärernas sida uttalats kritik över det sätt, varpå utskottet behandlat framställningen. Jag skall inte gå in på någon kritik av motionärernas framställning, men jag skulle vilja erinra kammaren om att motionärerna ha en motivering, som närmast går ut på en nedsättning av skatten, och de komma sedermera med ett yrkande om att skatten skall borttagas helt och hållet. Det är genom detta, tillåt mig säga det, något mindre eleganta slut på en för övrigt väl avfattad motion, som motionärerna nog själva ha bidragit till resultatet av den behandling, som ärendet fått inom utskottet.

Jag skulle desslikes vilja understryka vad herr Nilsson i Landeryd anförde om denna skatt. Jag skall dock inte diskutera med herr Löfvander om hästkapplöpningar och travtävlingar äro ett mer eller mindre ädelt nöje, men det, som lockar människor till dessa förlustelser och får dem att omsätta mycket pengar, det är nog framför allt svenska folkets spellusta, misstänker jag. Huruvida dess tillfredsställande hör till de ädla eller de mindre ädla nöjena, skall jag inte heller diskutera med de ärade motionärerna, men jag vill påpeka, att detta är även en sida av saken, som bör uppmärksammas.

Vidare tillkommer, att genom dessa tävlingar ha åtskilliga kommuner erhållit rätt stora skatteinkomster. Kommunerna ha i vissa fall gjort betydande utgifter för att ordna tävlingsfält. Att så plötsligt utan utredning undandra dem denna inkomst hör, tycker jag, knappast till de mera tillrädliga utvägarna. En av grannkommunerna till Göteborg håller på att ordna en sådan bana. Man har där säkerligen räknat med de skatter, som för närvarande utgå. Att utreda den saken ordentligt och inte ställa vederbörande på bar backe, kan nog vara ett intresse för statsmakterna.

Ytterligare skulle jag vilja erinra om att de totalisatorsmedel, som användas till jordbrukets nytta och även till hästavelns främjande, efter allt att döma synas vara så rikligt flödande, att det inte är omöjligt, såsom herr Nils-

Ang. nöjesskatten vid travtävlingar och kapplöpningar. (Forts.)

son i Landeryd antydde, att ännu mera av dessa medel skulle kunna användas för hästavelns främjande. Men det är ju inte skäl att dränka hästaveln i pengar, utan man får ha klart för sig, hur mycket medel som fordras, innan man går till ändringar på denna punkt.

Jag ber att få yrka bifall till bevillningsutskottets förslag i ärendet. Det har enligt min mening sträckt sig mycket långt i välvilja mot motionärernas strävanden.

Herr Nilsson, Alexander: Herr talman! Anledningen till att jag begärt ordet är den siste talarens yttrande om spellusten. Nog har jag många gånger bevisat travtävlingar på Solvalla t. ex. eller på andra kapplöpningssbanor, men jag har alltid varit där av intresse för hästarna. Tävlingar mellan hästar utgöra ett gammalt beprövat medel att pröva deras styrka, snabbhet och energi. Det är också trevligt att studera dessa hästar och försöka bilda sig ett omdöme om dem. När olika personer bilda sig sådana omdömen, uppstå olika meningar, och dessa sätter man emot varandra genom totalisatorspelet. Man håller då på de olika hästarna efter vad man förstår och anser om dessa.

Den föregående talaren sade även någonting om skatterna. Ja, visst ge dessa stora inkomster, men de tillfalla till största delen sådana städer, som kanske inte skulle behöva dem, därför att de ha tillräckligt med beskattningsbara objekt ändå utan att behöva beskatta hästporten. Det finns en tabell i utskottets betänkande varav framgår, att Stockholms stad jämte Spånga och Solna tillsammans få den största summan. Jag vet inte, om Spånga och Solna äro inkorporerade eller om det är fråga om att de skola införlivas med Stockholm, men i så fall skulle ju Stockholm få en större summa. Likadant är det med Malmö. Från Jägersro uppstår Malmö en stor summa. Ända fram till 1919, då förfrågan framställdes hos dessa städer och en del kommunalstyrelser, voro de med på att hästporten skulle vara fri från skatt. Nu kan det hända, att de tack vare de stora inkomster de numera få därifrån skulle säga nej. De tycka kanske, att de få en god inkomst utan något besvär. Men det skulle de ju få ändå, ty såsom nämnes i motionen är till dessa tävlingsbanor ett flertal personer knutna genom sitt arbete. Dessa ha ju sin bostad och sin inkomst i kommunen i fråga och betala sin skatt där. Visserligen lär från en kommun ha inkommit en skrivelse, där kommunen förklarar, att den på detta sätt också fått in folk, som den behövt ge understöd, men jag vet inte hur mycket avseende man bör fästa vid denna skrivelse.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande betänkandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande bankoutskottets utlåtande nr 13, angående verkställd granskning av riksbankens styrelse och förvaltning.

Punkterna 1 och 2.

Lades till handlingarna.

Punkten 3.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande bankoutskottets utlåtande nr 14, angående verkställd granskning av riksgäldskontorets styrelse och förvaltning.

Punkterna 1—4.

Lades till handlingarna.

Punkten 5.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 15, angående verkställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning;

nr 16, angående provisoriskt dyrortstillägg under budgetåret 1936/1937 till befattningshavare vid riksdagens verk;

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående villkoren för pension åt visst indelt manskap vid marinen;

nr 18, i anledning av väckt motion angående delaktighet i statens pensionsanstalt för vissa sjukstuguläkare; samt

nr 19, angående fullmäktiges i riksgäldskontoret förslag till utarbetande av ett person- och sakregister till riksdagens protokoll med bihang för åren 1931—1940.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 22, i anledning av väckt motion angående bekämpande av den olagliga sprithantering. *Ang. bekämpande av den olagliga sprithantering.*

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 483, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herr *Hällgren* hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning och förslag rörande dels lagstiftning, varigenom för lönnbrännare försvarades åtkomsten av de för tillverkningen nödiga råämnena, dels ock ändring av lagen den 20 juni 1924 med särskilda bestämmelser angående olovlig befattning med spritdrycker och vin i sådan riktning, att det bleve lättare att åstadkomma bevisning mot lönnbrännare.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på återropade grunder hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

I motiveringen hade utskottet anfört bland annat följande:

»Vad slutligen angår motionärens förslag om ändring i 1924 års lag om olovlig befattning med spritdrycker och vin så att förvärvare av olovligen tillverkad sprit skall anses ojävig att vittna i mål om ansvar å den från vilken förvärvet skett vill utskottet anföra följande. Genom nämnda lag straffbelägges förvärv av såväl smuggelsprit som olovligen tillverkad vara. Vad beträffar smuggelspriten kan enligt utskottets åsikt ifrågavarande straffsanktion under inga förhållanden nu undvaras. Behovet av straff gör sig måhända icke gällande med samma styrka vid förvärv av hembränd sprit. Då emellertid redan av praktiska skäl enhetliga linjer böra följas vid ingripandet mot den illegala trafiken, synes icke heller sistnämnda straffsanktion kunna eftergivnas. Vid sådant förhållande lär det med gällande rättsprinciper icke kunna undvikas att förvärvare av hembränd vara, så länge icke lagakraftvunnen dom mot

Ang. bekämpande av den olagliga sprithanteringen. (Forts.)
honom föreligger, är att betrakta såsom jävig att vittna i mål om ansvar å den från vilken förvärvet skett.»

Herr Björnsson: Herr talman! I föreliggande utlåtande har första lagutskottet enhälligt hemställt, att den motion det är fråga om, inte måtte föranleda någon riksdagens åtgärd. Jag skall inte föreslå någon ändring av detta yrkande, men beträffande motiveringen har jag funnit anledning att yttra några ord.

Den omständigheten, att utskottet enhälligt har föreslagit avslag på motionen, gör, att jag misstänker, att flertalet av kammarens ledamöter inte ha ansett det nödvändigt att närmare sätta sig in i vad motionen går ut på. Jag vill därför i korthet under hänvisning till utskottets utredning, som är tacknämligt utförlig, säga, att den motion, det här är fråga om, innehåller ett par uppslag, som efter motionärens mening skulle vara ägnade att underlätta beivrandet av lönnbränning samt avsättning av lönnbränningens produkter. Dessa uppslag äro i korthet följande.

Motionären menar, att man genom kontroll över pressjästhandeln och eventuellt skärpt lagstiftning om delaktighet beträffande sådana, som leverera råvaror till lönnbrännare, skulle kunna nå en betydande effekt, som är omöjlig att ernå med nu till buds stående lagstiftning. Vidare påyrkar motionären i ett avseende, om man så vill, lindring i nu gällande lagstiftning. Det förhåller sig nämligen så, att den, som av annan köper olagligen insmugglad, olagligen tillverkad eller olagligen renaturerad sprit, gör sig skyldig till brott emot de bestämmelser, som ingå i vår provisoriska lagstiftning angående olovlig befattning med spritdrycker och som datera sig från år 1924.

Herr talman! För den, som liksom jag i bevillningsutskottet praktiskt taget varje år har anledning att intressera sig för den illegala sprithanteringen, dels från statsfinansiell synpunkt, dels från allmän nykterhetssynpunkt, ligger det nära till hands att beakta den fråga, det här gäller. Men alltsedan jag 1923 i ett sammansatt bevillnings- och lagutskott deltog i den förberedande behandlingen av ett då föreliggande lagförslag, som efter förbättring 1924 ännu gäller, har jag fått klart för mig, att smuggling och lönnbränning äro företeelser, som kräva samhällets intresse i vida högre grad på grund av andra synpunkter än t. ex. fiskaliska. Den förlust, staten lider genom utebliven beskattning, är efter min mening att värdera mycket lågt i jämförelse med de skador, som den illegala sprittrafiken vållar på det sättet, att den undergräver respekten för lag, vållar oordningar och demoralisation. Den lagstiftning, som vi nu ha, har fått sin färg mycket deciderat bestämd av den omständigheten, att då den kom till, var det en viss ebb i lönnbränningen, under det att smugglingen hade tagit mycket oroväckande proportioner. Den, som vill göra sig besvär att läsa igenom den offentliga diskussionen, debatten här i kammaren, Kungl. Maj:ts förslag och utskottets utlåtande då, skall finna, att det som besjälade flertalet av dem, som överhuvud taget sysslade med de här frågorna, så gott som uteslutande var önskemålet att komma smugglingen till livs. Lönnbränningen kom då i andra rummet. Lönnbränningen hade, som bekant, en blomstringsperiod under världskrigets tid, då tillgången på legalt tillverkade spritdrycker var mycket liten på grund av svårigheten att komma över råvaror, men så snart ransoneringen kunde göras något rikligare, minskades lönnbränningen, om inte till tolerabla proportioner så i varje fall till en grad, som gjorde, att den inte var på långa tag så oroväckande som smugglingen.

Jag tror, att det kan vara för det följande rätt upplysande, om man indelar dem, som syssla med olaglig sprittrafik, i lönnbrännare och smugglare, vidare

Ang. bekämpande av den olagliga sprithandlingen. (Forts.)

en mellankategori av langare och slutligen konsumenter i ordets egentliga mening: mycket ofta alkoholister av äldre årgångar eller ungdomar vid dansbanor och dylikt, som inte ha någon legal sprittilldelning. Man fann då 1924, att det var nödvändigt att kriminalisera inte bara försäljningen av olagligt tillverkad eller insmugglad sprit utan också köpet därav, detta för att kunna komma åt langarna, för att inte var tvingad att klämma efter smuglingen just i det ögonblick, då varan passerade gränsen eller i omedelbar anknytning till själva insmugglingen i landet. Då fann man det också lämpligt att även när det gällde olagligt tillverkad eller renaturerad sprit kriminalisera köp av sådan vara.

Tidigare har det varit så, att själva köpet av spritvaror av andra icke har varit belagt med straff, och detta gäller märkligt nog ännu, då det är fråga om legalt tillverkad eller kanske rättare sagt beskattad sprit. Om jag alltså av en person köper motbokssprit, så har den, som säljer denna, gjort sig skyldig till brott mot gällande bestämmelser, men jag, som köper den, har det inte. Följaktligen är jag inte jävig, då det gäller att vittna mot säljaren. Men då det gäller köp av insmugglad sprit eller lönnbränd sprit, är också köparen skyldig till straff och kan således icke av allmänne åklagaren anlitas som vittne.

Nu har motionären i denna punkt yrkat skrivelse från riksdagen med begäran, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning, huruvida det skall vara nödvändigt att behålla denna bestämmelse. Och härom yttrar sig första lagutskottet med så stor bestämdhet, att jag betraktar det som ett hinder för en kommande utredning, om man inte opponerar sig däremot. I förbigående vill jag säga, att första lagutskottet har ägnat denna fråga en mycket stor och synnerligen välförtjänt uppmärksamhet genom att undersöka och klarlägga, hur frågan ligger till rättsligt och även i viss mån faktiskt.

Utskottet påpekar, att lönnbränningen har fått en oerhörd omfattning. Man anför siffror, som kunna vara talande nog. 1923 var antalet lönnbränningsbrott 393, år 1932, 9 år senare, 2½ till 3 gånger flera eller 1,034. Men, herr talman, jag tror icke att dessa siffror ge en riktig föreställning om det verkliga antalet lönnbränningsbrott. De hänföra sig ju endast till beivrade lönnbränningsbrott.

Alltsedan jag närmare började syssla med dessa lagstiftningsfrågor, har jag begagnat de tillfällen en lekman kan ha att försöka bilda sig ett omdöme om lönnbränningstrafiken. Den är ett problem, särskilt för våra skogsbygder, och eftersom jag har min hemort i en sådan skogsbygd, har jag tillfälle att se i rättegångsreferat o. d., hur man gång efter annan upptäcker lönnbrännare, men ofta måste släppa dem. Vi ha haft en lönnbrännare några mil norr om Borås, till vilken landsfiskalen och hans biträde kunde resa praktiskt taget hur ofta de ville. Varje gång de gjorde honom ett besök upptäckte de någonstans i hans byggnader eller i skogsbygden runt omkring mäsks eller färdig vara, och det hela har urartat till en fars, där rättsvisans representanter ha dragit det kortaste strået.

Jag skall tillåta mig att belysa situationen med en liten episod. Jag var en gång hemma hos en tjänsteläkare i Borås. Jag hade råkat se i en tidning, hur man fick fast ett par unga pojkar, som idkat lönnbränning i en skog, och då undrade jag, om han, som var tjänsteläkare, i sin praktik fått någon erfarenhet om tillhandahållandet av lönnbränd sprit i staden. Jag hade hört talas om att det förekom sådan. — »Nej», svarade han, »bland mina patienter har jag gudskelov inte märkt mycket.» Men då inföll en av hans söner, en gymnasist, som åhörde vårt samtal: »Men vet inte far det? Man kan få köpa sådan sprit där och där.» Och så angav han två adresser. Lönnbränd sprit var således en-

Ang. bekämpande av den olagliga sprithantering. (Forts.)
ligt skolpojknarnas mening tillgänglig på ett par ställen i staden. Detta tycker jag är en ganska dyster tidsbild.

Jag kan naturligtvis ingalunda påstå, att första lagutskottet icke har ägnat denna fråga all uppmärksamhet, men jag undrar, om det kan vara skäl att säga som första lagutskottet, då det gäller t. ex. frågan om brottslighet för köpande av sprit: »Behovet av straff gör sig måhända icke gällande med samma styrka vid förvärf av hembränd sprit» — man har förut framhållit, att straffbestämmelser erfordras, när det är fråga om smuggelsprit. »Då emellertid redan av praktiska skäl enhetliga linjer böra följas vid ingripandet mot den illegala trafiken, synes icke heller sistnämnda straffsanktion kunna eftergivnas.» Och som en följd av detta avsäger man sig möjligheten att under några förhållanden använda en köpare av illegal sprit såsom vittne. Mot detta resonemang kan man anföra följande. Man har icke enhetliga straffsanktioner. Den som köper motbokssprit är straffri, men den som köper lönnbränd eller insmugglad sprit gör sig skyldig till brott mot gällande bestämmelser. Detta är icke enhetlighet.

Herr talman! Jag känner mig icke övertygad om att man icke vid en fördomsfri granskning skulle finna det möjligt att skilja mellan langare och konsumenter, om jag med langare menar en sådan person, som förvärvar illegal sprit i syfte att sälja den eller transporterera den för ekonomisk vinnings skull, och med konsument en person, som i sista hand köper ett »pund» eller en liter för att själv eller tillsammans med vänner förtära den. Jag undrar, om det skulle vara alldeles omöjligt att låta allmänne åklagaren, därest han icke finner skäl misstänka, att uppsåt föreligger att ytterligare försälja spriten — alltså att förtjäna på den, göra sig ekonomisk vinning av den — få säga: »Den där mannen har köpt spriten för att konsumera den själv. Han är straffri. Jag yrkar icke straff på honom.» Och därmed borde mannen kunna få vittna. Jag vågar ingalunda påstå, att detta vid närmare utredning skall visa sig möjligt, men när man anser sig kunna låta en köpare av motbokssprit vara straffri, förstår jag icke, varför man icke skall fördomsfritt kunna undersöka, om det icke skall vara möjligt beträffande insmugglad och lönnbränd sprit. Och jag tycker, att om riksdagen godkänner denna motivering, har riksdagen utan nödvång satt en spärr mot en fördomsfri granskning av hela detta problem. Jag anser, herr talman — och jag föreställer mig, att alla kammarens övriga ledamöter äro ense med mig därom — att ingen rimlig åtgärd, som kan tänkas begränsa lönnbränningen, bör lämnas oförsökt.

Därför tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till utskottets hemställan, men vidare att det stycke, som börjar på sid. 10 med orden »Vad slutligen angår motionärens förslag» och slutar på sid. 11 med orden »från vilken förvärvet skett», måtte utgå, så att riksdagen på den punkten icke har gjort något uttalande.

I detta anförande instämde herr *Andersson, Nils*.

Herr Akerman: Herr talman! Det yrkande, som herr Björnsson gjorde, går det väl ändå inte an att bifalla. — Det innebar ju att utskottet helt enkelt bort underlåta att uttala sig om en viktig del av motionen och att riksdagen skulle stryka detta stycke i sitt svar på motionen. Det tror jag ändå inte går för sig.

Vad själva saken beträffar, nämnde herr Björnsson, att utskottet kanske inte hade observerat — jag minns inte hur orden föllo — att det icke så mycket är de fiskaliska synpunkterna, som äro dominerande i den här saken, utan helt andra, samhällsvärdande synpunkter. Ja, jag behöver väl inte säga, att ut-

Ang. bekämpande av den olagliga sprithanteringen. (Forts.)
skottet har detta klart för sig. Vi ha knappast talat om de fiskaliska synpunkterna, utan vi veta, att det här gäller en stor samhällsfara, som det är fråga om att på något sätt råda bot för.

Nu vill jag genast erinra om att 1924 års lag endast är provisorisk, och den återkommer ju med vissa mellanrum till förnyad prövning. Näst sista gången fastställdes den att gälla till år 1933 och sedan till och med år 1938. Snart är det alltså tid att ta upp den igen, och då kunna även sådana frågor som denna komma på tal, men att nu, under mellantiden, på enskilda motionärers framställning ägna en överarbetning åt 1924 års lag tror jag inte är lämpligt. Man får väl avvakta tidens utgång och ta lagen under behandling, när turen är inne att prolongera den änyo. Då blir det ju tillfälle att göra sådana här erinringar.

Nu kan jag verkligen inte dela herr Björnssons uppfattning i hela denna fråga om langarna, ty det är ju en hel serie av människor, som långa med sprit, och jag tror inte det går för sig att släppa efter på kedjan. Men det är ju möjligt, att det om ett par år kan te sig litet annorlunda. Jag tror inte heller, att herr Björnsson har rätt i, att den olovliga tillverkningen av sprit är på retur. Senast för ett par dagar sedan omtalades i tidningarna ett ytterst uppmärksammat beslag, som polisen hade gjort, en hel, jag kan säga, modern, fin fabrik, som var inrättad i närheten av Stockholm, där det tillverkades mängder av sprit olovligt enligt de mest moderna och fina metoder. Jag träffade en person från polisen, som beskrev detta för mig, och vad som förvånade mig mest var, att en så storartad fabrik kunnat döljas så länge utan att observeras. Det var inte småsaker, som tillverkades där, och det är nog inte värt att, som herr Björnsson, tro, att lönnbränningen är på retur. Förresten går det upp och ner med den saken, så det är bäst att hålla ögonen på de där tillverkarna också.

Att nu den person, som har väckt motionen, haft de bästa avsikter, inser även utskottet, och det har utskottet också velat komplimentera honom för. Vi ha sagt, att man bör vara tacksam för varje uppslag, som kommer, men att nu röra vid en så viktig punkt i 1924 års lag och upphöra att likställa langarna, vare sig de långa smuggelsprit eller olovligt tillverkad sprit, måste jag säga, att jag för min del icke är beredd till. Men om man nu här under diskussionen från vår sida erkänner, att det må bli tillfälle att tänka på saken, när 1924 års lag skall överses och prolongeras, så kan det ju vara ett medgivande åt herr Björnsson. Längre vågar jag inte gå, och jag för min del ber kammaren ha vänligheten att inte stryka den där delen av motiveringen. Det kommer visserligen inte att avlätas någon skrivelse direkt till Kungl. Maj:t, men det ser ganska underligt ut, om man inte svarar på motionen i den punkten.

Jag anhåller därför, att betänkandet måtte godtagas, både motiveringen och slutet.

Herr Klefbeck: Herr talman! Jag kanske inte behövde yttra mig efter herr ordförandens anförande, men jag kan ju få säga ett par ord ändå. Då vill jag säga, att det var med mycket stort nöje jag åhörde herr Björnssons anförande, ty det andades en mycket stark känsla för att man borde göra allt man någonsin kunde för att förhindra ett sådant samhällsont, som hembränningen är. Och gentemot detta vill jag inte säga ett ord. Tvärtom instämmer jag i hela den långa raden, ända tills han kom till slutet och gjorde sitt yrkande. Jag kan väl få säga honom, att hela utskottet just varit besjälade av detta intresse, som han här i sitt anförande gav uttryck åt, och detta vårt intresse och våra med hans egna fullt överensstämmande åsikter ha varit an-

Ang. bekämpande av den olagliga sprithanteringens. (Forts.)
ledning till att vi så grundligt ha behandlat denna motion och sökt göra det bästa möjliga av den.

Men sedan, när han kommer till sitt yrkande, kan jag inte vara med honom längre. Den tanke, som han förde fram, att man i lagstiftningen skulle göra skillnad mellan langare och konsumenter, är ju något, som ligger utanför motionens ram och som vi därför inte heller ha kunnat ta upp. Och när det vidare blir tal om skillnaden mellan langare av insmugglad sprit och langare av hembränd sprit, så är det väl ett område, som är förfärligt svårt att ge sig in på. Hur skall man kunna skilja mellan dessa båda olika slag av langare! Jag tror inte ens, att herr Björnsson skall kunna inbilla sig, att en karl, som ertappas med att gå med langarsprit, skall erkänna, att den spriten är åtkommen på ett sådant sätt, som vållar honom straff, utan han skall väl försöka, så långt det någonsin är möjligt, att visa, att han bekommit den på rent lagligt vis, och försöka klara sig. Att bevisa, vilket slag av sprit som kommit i hans händer, är väl förenat med ganska stora svårigheter.

Vad sedan angår herr Björnssons fruktan för följderna, om detta stycke står kvar i vår motivering, tror jag den är alldeles överdriven, ty den utredning, som regeringen väl snart får sätta i gång, då den här lagen skall förnyas, kommer väl att fullföljas med hänsyn till alla de synpunkter, som för nykterhetsintressets befrämjande äro nyttiga och gagneliga. Och vad vi skriva i en motivering, som resulterar i ett avslag på en motion, kommer ju aldrig någonsin till Kungl. Maj:t. Jag tror som sagt, att herr Björnssons farhågor i det stycket äro mycket överdrivna. Hans patos i saken gilla vi helt och fullt, men yrkandet vilja vi bedja kammaren taga avstånd ifrån.

Därför ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Björnsson: Jag vill gentemot utskottets ärade ordförande göra gällande, att man icke kan förebrå riksdagen, om den icke punkt för punkt motiverar, varför den avslår en motion. Man kan väl förebrå ett utskott, om utskottet icke sagt någonting om en viktig punkt, men därför att utskottet rimligtvis bör yttra sig om den fråga, som det här närmast gäller, behöver icke riksdagen göra något uttalande, som visserligen kanske i detta fall, eftersom det gäller avslag på en motion, icke i form av en skrivelse går till Kungl. Maj:t, men som naturligtvis de sakkunniga få taga hänsyn till. Det pågår en utredning, och det är då rimligt, att en ambitiös sakkunnig, som får se det, säger: Här har riksdagen enhälligt uttalat sig för att varje köp, vare sig det sker i syfte av ekonomisk vinning eller syftar till konsumtion, skall göras straffbart, då det gäller insmugglad sprit, hembränd eller renaturerad, men fortfarande skall köparen kunna veta, att, om det är motbokssprit, är det icke farligt att köpa och att vittna mot den som sålt den.

Det är detta uttalande, som jag menar icke bör stå kvar. Jag skattar mycket högt utskottets intresse för saken, som tagit sig positivt uttryck, när det gäller uppslaget att lägga pressjästhandeln under kontroll. Där säger utskottet, att det sannolikt stöter på mycket stora svårigheter, men utskottet utdömer det icke utan vidare utan säger, att om erfarenheterna i Norge utvisa gott resultat, förmodar utskottet, att man vid utredningen skall taga nödig hänsyn till det. Och då det gäller att skärpa bestämmelserna om delaktighet i brott, säger utskottet på samma sätt, att utredningen även här kommer att kunna visa andra utvägar än motionären tänkt på. Men just på den ifrågavarande punkten tager utskottet deciderat ståndpunkt emot motionen.

Jag vågar ej göra ett yrkande i motsatt riktning mot utskottet därvidlag. Jag skulle finna det i hög grad opåkallat att yrka, att man skulle säga, att försäljning och inköp under alla förhållanden skulle vara straffria. Det är en

Ang. bekämpande av den olagliga sprithanteringen. (Forts.)

så pass krånglig fråga, att jag icke vågar uttala mig, men jag tycker, det är alldeles onödigt att ingiva dem, som skola syssla med den fortlöpande utredningen, den uppfattningen, att riksdagen har den meningen, att man icke kan pröva något uppslag, som vore tänkbart, att överlämna åt allmänne åklagaren att avgöra, huruvida köpet kan betraktas som straffritt, nämligen då all anledning föreligger att tro, att det skett endast för konsumtion och icke i syfte att skaffa sig ekonomisk vinning samt att det alltså har varit en konsument, som köpt, och icke en langare. Att i lagstiftningen draga upp en gräns mellan langaren och hans offer, är alltså vad jag menar, att man skulle försöka göra. Därför tycker jag det är onödigt att säga, att en sådan gräns icke kan dragas, eftersom det möjligen skulle kunna tolkas så, att det ej får dragas någon gräns.

Detta är intet klander mot utskottet, ty jag vet av egen erfarenhet, hur svåra dessa frågor äro. Jag erinrar mig från 1923, hur domare i det sammansatta utskottet voro utomordentligt ängsliga. Vi voro några lekmän — jag her professor Westman om ursäkt, och jag hoppas, att han inte känner sig kränkt, om jag räknar också honom som lekman i det sammanhanget — som redan 1923 ville dra till med en litet mer drastisk behandling av smugglare och langare. Domarna hesiterade av humanitetsskäl, men följande år hade erfarenheten redan lärt dem, att det var nödvändigt, och då visade det sig, att man kom åtskilligt längre än som visat sig möjligt 1923.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Bergman: Herr talman! Utan att gå in på det speciella yrkande, som herr Björnsson gjorde här — den saken har nog flera sidor, och där kan man känna sig tveksam — ber jag att få uttala mitt beklagande av att utskottet, som dock ägnat denna sak ett mycket intresserat studium, det oaktat har kommit till ett så negativt resultat. Det framgår av utskottets utlåtande, att utskottet i alla fall har ansett åtskilligt av vad motionären sagt vara tänkvärt i vissa avseenden. Jag menar, att när det förhåller sig så, som utskottet också säger i slutet, att »Kungl. Maj:t torde komma att göra hela problemet om lönnbrännings bekämpande till föremål för övervägande vid den prövning Kungl. Maj:t lärer ägna förutnämnda sakkunnigas betänkande» — det har ju nyss kommit in ett sådant betänkande, som nu ligger hos Kungl. Maj:t — så kunde det ha varit önskvärt, att man kostat på sig en skrivelse för att fästa uppmärksamheten på vad motionären påpekat, även om man nu känner sig tveksam rörande ett och annat därav. Vad särskilt hänvisningen till Norge beträffar har utskottet sagt: »Vid en fortsatt behandling av frågan torde den erfarenhet som kan stå att vinna av den norska lagstiftningen böra uppmärksammas.» Men förut säger utskottet, att det ej vill förorda, att man skall gå den väg, som man gjort i Norge. Även om man känt sig tveksam, kunde man väl åtminstone ha yrkat på att en undersökning av de norska erfarenheterna gjordes redan nu, förefaller det mig. Enligt vad jag har mig bekant, är man i Norge ganska belåten med den ordning, man har där, åtminstone på de ställen i Norge, där jag känner till förhållandena, i fråga om åtgärderna för kontroll över handeln med jäst i sådana kommuner, där man ansett det behöfligt.

Jag har, herr talman, intet yrkande, men jag beklagar det negativa resultat, vartill utskottet kommit, och jag uttalar endast en önskan, att Kungl. Maj:t måtte vid den prövning, som nu förestår, ehuru det icke kommer någon skrivelse från riksdagen, ändå uppmärksamma vad som här har sagts under debatten.

I herr Bergmans yttrande instämde herr *Sandström*.

Ang. bekämpande av den olagliga sprithanteringen. (Forts.)

Herr **Westman**: Eftersom herr Björnsson inblandat mitt namn i denna överläggning, skall jag be att få avlägga vittnesbörd om de tankar, jag hyste, då jag satt i min bänk och åhörde debatten.

Såvitt jag förstår, finns det mycket starka skäl för herr Björnssons ståndpunkt. För det första är det tydligt, att en langare utövar en betydligt farligare verksamhet från samhällets synpunkt än den som köper olagligt tillverkad prit för eget behov. Vidare är det också klart, att den lagregel herr Björnsson förordar, att man skulle kunna göra köparen straffri, kan vara ägnad att underlätta ett beivrande av lönnbränningsbrotten. Det är de två skäl, som tala för att den synpunkt, herr Björnsson fört fram i debatten, bör göras till föremål för utredning. Jag delar herr Björnssons uppfattning, att det är att gå händelserna i förväg, när man, som första lagutskottet gjort, satt in den punkt, som herr Björnsson vill ha bort ur betänkandet.

Jag ber därför att få förena mig i herr Björnssons yrkande.

Häri instämde herr *Andersson, Elof*.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att i avseende på det under behandling varande utlåtandet yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas med godkännande av utskottets motivering, dels ock, av herr *Björnsson*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring i motiveringen, att näst sista stycket utelämnades.

Därefter gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Björnsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 22 med godkännande av utskottets motivering, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring i motiveringen, att näst sista stycket utelämnas.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 21, i anledning av väckta motioner angående lagstiftning om rätt att utnyttja underjordiska vattentillgångar, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Herr **Ström, Fredrik**, erhöll på begäran ordet och yttrade: Vid den elektriska omröstning, som ägde rum beträffande första tillfälliga utskottets ut-

låtande nr 5 i anledning av väckt motion angående ett bättre tillgodoseende av behovet utav allmänna samlingslokaler, har ett numera av ingenjören konstaterat fel uppstått i apparaten. Därigenom har min votering, som gällde bifall till utlåtandet, alltså »ja», kommit att på tavlan giva utslag för »avstår».

Jag har endast velat meddela detta till protokollet.

Föredrogs och bordlades på begäran Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade proposition nr 224.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 317, av herr *Ström, Torsten*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till fångvården m. m.;

nr 318, av herr *Andersson, Elof*, och herr *Larsson, Johan*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående obligatorisk sjuårig folkskola m. m.;

nr 319, av herr *Andersson, Elof*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till motorfordonsförordning och vägtrafikstadga; samt

nr 320, av herr *Karlsson, Gottfrid*, och herr *Akerberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare statsunderstöd till Hidinge—Spångakärrens torrlägningsföretag i Örebro län.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv för kronans räkning av vissa jord- och vattenområden vid Stadsforsen i Indalsälven m. m.; samt

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående restaurering av Gustaf III:s paviljong i Haga;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 23, i anledning av väckta motioner rörande klockares m. fl. befattningshavares avlöningsförhållanden;

nr 24, i anledning av väckt motion om ändring i gällande bestämmelser angående besvär över förslag till organist- med flera befattningar;

nr 25, i anledning av väckt motion om viss ändring av bestämmelserna rörande förening av folkskolläraryrke med organist- eller klockarsyssla; samt

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 16 februari 1934 (nr 19) om fullgörande i vissa fall av betalningsskyldighet i förhållande till utlandet m. m.;

andra lagutskottets utlåtande nr 22, i anledning av väckt motion angående förbättring av skogsarbetarnas härbärgen under avverkningstiden;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 31, i anledning av väckta motioner om nedsättning av viss aktiebolaget Per Holms elektricitetsverk i Strömsund påford fiskeavgift;

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa statens järnvägar tillhöriga markområden i Stockholm m. m.;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av medel ur domänverkets markinköpsfond för förvärv av fastigheterna Gamen nr 8 och 9 i Luleå stad;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 32 § lagen den 7 juni 1934 (nr 241) om allmänna vägar; samt

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av lägenheten Stockö mjöl- och sågkvarnar nr 1 och 2 i Söraby socken av Kronobergs län jämte i ämnet väckt motion; ävensom

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 6, i anledning av väckta motioner, II: 613, angående underlättande för avlägset boende barn att besöka de allmänna läroverken, och II: 614, angående tiden för den dagliga undervisningen vid de allmänna läroanstalterna; samt

nr 7, i anledning av väckt motion angående enhetliga legosängsavgifter å allmän sal å lasarett och därmed likställda sjukhus.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3.35 e. m.

In fidem

G. H. Berggren.

Fredagen den 20 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.

Herr **talmannen** yttrade: Mina herrar! Vi ha i dag att beklaga förlusten av en av våra kamrater i denna kammare. Under natten till i dag kallades ledamoten på Älvsborgsbänken härads hövding Karl Mellén hädan.

Det har sagts mig, att den hänsovne hade för avsikt att vid uppnådda 67 år under loppet av detta år lämna en 25-årig hedrande domargärning. Det blev honom icke förunnat att uppleva den dagen. Det vitsordas om Mellén, att han var en god och rätträdig människa, som icke minst på grund av dessa högt skattade egenskaper åtnjöt förtroende och aktning i den bygd, där han kom att utföra huvuddelen av sin manngärning. Själv lärde jag känna den hädangångne under åren kring sekelskiftet, och jag minns honom som en på samma gång arbetsam, gladlynt och vänsäll umgängesvän.

Jag är viss om att vi komma att bevara den hädangångne i tacksam hågkomst och lysa vi nu frid över hans minne.

Detta anförande åhördes av kammarens ledamöter stående.

Justerades protokollen för den 13, 14 och 17 innevarande månad.

Efter föredragning av ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 302, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 6, i anledning av väckt motion angående reglering av rätten för såväl döpta som odöpta att till förutvarande förnamn tillägga nya sådana, beslöt första kammaren hänvisa detta ärende till sitt första tillfälliga utskott.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 5, i anledning av vissa i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1936/1937 under riksstatens femte huvudtitel, innefattande anslagen till socialdepartementet;

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbetalning av preskriberade skadestånd till viss personal vid statens järnvägar;

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för förre vice korpralen N. E. Knapasjö från viss betalningsskyldighet;

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för chauffören A. W. F. Pettersson från viss betalningsskyldighet;

nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av åttonde huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga;

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån till Jönköpings läns landsting för anskaffande av materiell för yrkesundervisningen vid Höreda skyddshem;

nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av tionde huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga;

nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tionde huvudtiteln gjorda framställning om anslag till Lotsverket: Säkerhetsanstalter för sjöfarten;

nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående posthusbyggnad å Kungsholmen i Stockholm; samt

nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under utgifter för kapitalökning gjorda framställning om anslag till förskott av kostnader för uppgörande av byggnadsplaner.

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser:

nr 100, till fullmäktige i riksbanken angående verkställd granskning av riksbankens styrelse och förvaltning;

nr 101, till fullmäktige i riksgäldskontoret angående verkställd granskning av riksgäldskontorets styrelse och förvaltning;

nr 102, till styrelsen för riksdagsbiblioteket angående verkställd granskning av bibliotekets styrelse och förvaltning; samt

nr 103, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående villkoren för pension åt visst indelt manskap vid marinen.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 104, till Konungen i anledning av väckta motioner angående lagstiftning om rätt att utnyttja underjordiska vattentillgångar.

Anmäldes och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående avgivande av förnyad förklaring i enlighet med bestämmelserna i art. 36, andra stycket, av stadgan för den fasta mellanfolkliga domstolen; och

nr 106, i anledning av väckta motioner om skärpning av utskyldsstrecket såsom villkor för valbarhet till kommunala förtroendeuppdrag.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 224, angående gäldande av kostnader för marklösen m. m. i samband med anordnande av farled Ramsvikskilen—Ålstenshamn.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 317, av herr *Ström, Torsten*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till fångvården m. m.; och

nr 318, av herr *Andersson, Elof*, och herr *Larsson, Johan*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående obligatorisk sjuårig folkskola m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskottet den av herr *Andersson, Elof*, m. fl. väckta motionen, nr 319, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till motorfordonsförordning och vägtrafikstadga.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet den av herr *Karlsson, Gottfrid*, och herr *Åkerberg* väckta motionen, nr 320, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare statsunderstöd till Hidinge—Spångakärrens torrläggningsföretag i Örebro län.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 48 och 49, första lagutskottets utlåtanden nr 23—26, andra lagutskottets utlåtande nr 22, jordbruksutskottets utlåtanden nr 31—35 samt första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden nr 6 och 7.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 321, av herr *Pauli*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet;

nr 322, av herr *Norman*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående folk- och småskoleseminariernas organisation m. m.;

nr 323, av herr *Bodin, Karl*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning till Bergslagens järnvägsaktiebolag av Dal—Västra Värmlands järnvägar och Åmål—Årjängs järnväg;

nr 324, av herr *Westman* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av statens hantverkslänefond m. m.;

nr 325, av herr *Johansson, Johan Bernhard*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående yrkesmässig trafik med automobil; samt

nr 326, av herr *Tham, Vollrath*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående domänverkets övertagande av Kalix Träindustriaktiebolags tillgångar m. m.

Anmäldes och bordlades bevillningsutskottets betänkanden:

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 5 § tulltaxeförordningen den 4 oktober 1929 (nr 316);

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utövandet av statens tobaksmonopol; samt

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nedsättning av avgiften för skatteinbetalning över postgiro vid skatteuppbörd i Stockholms stad.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.13 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.